

**Załącznik
do Uchwały Rady Powiatu w Rykach
Nr XVI/63/25
z dnia 28 marca 2025 roku**

**POWIATOWY PROGRAM
PRZECIWDZIAŁANIA PRZEMOCY DOMOWEJ
ORAZ
OCHRONY OSÓB DOZNAJĄCYCH PRZEMOCY DOMOWEJ
W POWIECIE RYCKIM
na lata 2025-2030**

Ryki – marzec 2025 r.

Spis treści:

Wstęp	2
1. Problem przemocy domowej – opis zjawiska	5
1.1. Formy przemocy	7
1.2. Kryteria przemocy	9
1.3. Cykl przemocy	9
1.4. Skutki przemocy	12
1.5. Charakterystyka osób doświadczających przemocy	13
1.6. Czynniki ryzyka	14
2. Formy wsparcia osób doświadczających przemocy	16
2.1. Ochrona osób doświadczających przemocy w polskim systemie prawnym.....	16
2.2. Pomoc osobom doświadczającym przemocy realizowana w Punkcie Interwencji Kryzysowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach.....	18
2.3. Opracowanie i realizacja programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową.....	23
2.4. Zasoby instytucjonalne powiatu ryckiego.....	25
3. Diagnoza zjawiska przemocy w powiecie ryckim	28
4. Analiza SWOT	30
5. Cele programu	31
6. Przewidywane efekty realizacji programu	38
7. Realizatorzy	38
8. Czas realizacji działań zawartych w programie	39
9. Źródła finansowania	39
10. Monitoring	40
11. Załącznik nr 1 do Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Ryckim na lata 2025-2030 – Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową „Jak sobie radzić z gniewem”	41

Wstęp

Przemoc domowa może być zarówno skutkiem, jak i przyczyną dysfunkcji w rodzinie i należy zakwalifikować ją do zachowań o dużej szkodliwości społecznej. We współczesnym świecie niestety jest zjawiskiem coraz bardziej widocznym i występującym we wszystkich grupach społecznych, niezależnie od poziomu wykształcenia, czy też sytuacji materialnej. Zmniejszenie rozmiarów przemocy, objęcie wsparciem ofiar, jak również podjęcie stanowczych działań wobec sprawców, by przemoc się nie powtarzała jest fundamentalnym celem, który powinien łączyć działania instytucji rządowych, samorządowych i pozarządowych. W świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej (art. 18 i 71) rodzina podlega szczególnej ochronie i opiece państwa przed zagrożeniami zewnętrznymi i wewnętrznymi, w tym przed przemocą ze strony najbliższych. Państwo ma obowiązek uwzględnić dobro rodziny w swojej polityce społecznej, poprzez udzielenie pomocy osobom znajdującym się w trudnej sytuacji.

Opracowanie powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej oraz ochrony ofiar przemocy domowej jest wykonaniem nałożonego na powiat obowiązku wynikającego z art. 6 ust. 3 pkt 1 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o przeciwdziałaniu przemocy domowej*. Przygotowanie programu poprzedzone zostało analizą problemu w powiecie na podstawie danych, uzyskanych z Komendy Powiatowej Policji w Rykach, Prokuratury Rejonowej w Rykach, Sądu Rejonowego w Rykach oraz gmin powiatu ryckiego.

Program określa kompleksowe działania w zakresie przeciwdziałania przemocy, jak również ochronę ofiar przemocy i edukację sprawców stosujących przemoc.

Misją „Powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony osób doznających przemocy domowej w Powiecie Ryckim na lata 2025-2030” jest zwiększenie skuteczności pomocy osobom dotkniętym przemocą.

Obecny program określa cztery zakresy podstawowych działań skierowanych do różnych grup odbiorców:

- **uprzedzające:** informacyjne, edukacyjne, kierowane do ogółu mieszkańców powiatu ryckiego, a także do osób pracujących z ofiarami i sprawcami przemocy domowej;
- **interwencyjne:** opiekuńcze i terapeutyczne, kierowane do ofiar przemocy domowej oraz pouczające i izolujące, kierowane do osób stosujących przemoc domowej;

- **wspierające:** psychologiczne, pedagogiczne, terapeutyczne i inne, kierowane do osób doznających przemocy domowej;
- **korekcyjno-edukacyjne,** kierowane do osób stosujących przemoc domową.

Zaplanowane działania będą realizowane w oparciu o obowiązujące akty prawne i są spójne z wyznaczonymi kierunkami w dokumentach strategicznych krajowych i wojewódzkich, tj. „Rządowym Programem Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030”, „Wojewódzkim Programem Przeciwdziałania Przemocy Rodzinie na lata 2022 – 2025”, „Powiatową Strategią Rozwiązywania Problemów Społecznych Powiatu Ryckiego na lata 2021 – 2030”.

Opracowany dokument jest dokumentem otwartym, który może podlegać zmianom i będzie realizowany we współpracy ze wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w działania na rzecz rodzin.

Działania ujęte w niniejszym programie będą realizowane w oparciu o obowiązujące akty prawne, a w szczególności:

1. Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 nr 78 poz. 483 z późn. zm.),
2. Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz.U. z 2024 r. poz. 1673),
3. Ustawę z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1283 z późn. zm.),
4. Ustawę z dnia 25 lutego 1964 r.- Kodeks rodzinny i opiekuńczy (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2809 z późn. zm.),
5. Ustawę z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2151),
6. Ustawę z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939 z późn. zm.),
7. Ustawę z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (Dz. U. z 2025 r. poz. 49),
8. Ustawę z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 107 z późn. zm.),
9. Ustawę z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 145 z późn. zm.),
10. Ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 17 z późn. zm.),

11. Ustawę z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (t.j. Dz. U. z 2025 r. poz. 46),
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 6 września 2023 r. w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska Karta” (Dz. U. z 2023 r., poz. 1870),
13. Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 4 września 2023 r. w sprawie procedury postępowania Policji przy wykonywaniu przez pracownika socjalnego zapewnienia ochrony dziecku w razie zagrożenia jego życia lub zdrowia w związku z przemocą domową oraz podejmowaniu decyzji o zapewnieniu tej ochrony (Dz. U. z 2023 r. poz. 1807),
14. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 29 sierpnia 2023 r. w sprawie wzoru zaświadczenia lekarskiego o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemocy domowej (Dz. U. z 2023 r. poz. 1827).

1. Problem przemocy domowej – opis zjawiska

Przemoc domowa, zgodnie z ustawą o przeciwdziałaniu przemocy domowej, to jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej, w szczególności:

- narażające tę osobę na niebezpieczeństwo utraty życia, zdrowia lub mienia,
- naruszające jej godność, nietykalność cielesną lub wolność, w tym seksualną,
- powodujące szkody na jej zdrowiu fizycznym lub psychicznym, wywołujące u tej osoby cierpienie lub krzywdę,
- ograniczające lub pozbawiające tę osobę dostępu do środków finansowych lub możliwości podjęcia pracy lub uzyskania samodzielności finansowej,
- istotnie naruszające prywatność tej osoby lub wzbudzające u niej poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia, w tym podejmowane za pomocą środków komunikacji elektronicznej.

W rozumieniu ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej przez osobę doznającą przemocy należy rozumieć:

- małżonka, także w przypadku, gdy małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, oraz jego wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- wstępnych i zstępnych oraz ich małżonków,
- rodzeństwo oraz ich wstępnych, zstępnych i ich małżonków,
- osobę pozostającą w stosunku przysposobienia i jej małżonka oraz ich wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości we wspólnym pożyciu oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- osobę wspólnie zamieszkującą i gospodarującą oraz jej wstępnych, zstępnych, rodzeństwo i ich małżonków,
- osobę pozostającą obecnie lub w przeszłości w trwałej relacji uczuciowej lub fizycznej niezależnie od wspólnego zamieszkania i gospodarowania,
- małoletniego

– wobec których jest stosowana przemoc domowa.

Osoba stosująca przemoc domową to pełnoletnia osoba, który dopuszcza się przemocy domowej wobec osób ww. osób, natomiast świadek przemocy domowej to osoba, która

posiada wiedzę na temat stosowania przemocy domowej lub widziała akt przemocy domowej. Przez osobę doznającą przemocy domowej należy także rozumieć małoletniego będącego świadkiem przemocy domowej wobec ww. osób.

Pojęcie przemocy kojarzy się z agresją. Agresję określa się w zależności od tego, czy bezpośrednie lub pośrednie przyniesienie szkody ma charakter intencjonalny lub nieintencjonalny. Podobnie jak z przemocą; nie zawsze stosująca ją osoba traktuje działanie jako przemoc, może to być w jego intencjach pomoc, skuteczna technika lub konieczny składnik wychowania, zapewniający np. autorytet lub warunki niezbędne do nauczania.¹

Irena Pospiszyl w książce pt. „Przemoc w rodzinie” proponuje, aby przemocą nazwać „wszystkie nie przypadkowe akty godzące w osobistą wolność jednostki, które przyczyniają się do fizycznej albo psychicznej szkody drugiego człowieka i które wykraczają poza społeczne normy wzajemnych kontaktów międzyludzkich”².

Istnieje także podział przemocy na:

- przemoc gorącą,
- przemoc chłodną.

Podział ten odnosi się do atmosfery aktów przemocy. Gdy są one nagłym wybuchem, związanym z gwałtownym gniewem i wściekłością tego, kto się ich dopuszcza, mówimy o przemocy gorącej. Niespodziewanie pojawia się i szybko ustaje, jej postawą jest impulsywność oraz duża ekspresja w zachowaniu agresywnym.

Natomiast przemoc chłodna jest cicha, ukryta, długotrwała i systematyczna. Przypomina realizację ustalonego z góry scenariusza. Wynika raczej z zamierzonego planu „naprawy i nauki” i jest przejawem silnej kontroli osoby stosującej przemoc. Przemoc chłodna jest przeważnie dokonywana z premedytacją³. Bardzo trafną jest definicja Hanny Sasal podawana często przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz w różnorodnych broszurach i wydawnictwach informacyjnych. Brzmi ona następująco: „przemoc domowa, zwana też przemocą w rodzinie, to zamierzone i wykorzystujące przewagę sił działanie skierowane przeciw członkowi rodziny, które narusza prawa i dobra osobiste, powodując cierpienie i szkody”⁴. Definicja ta daje wyraźnie do zrozumienia, iż

¹J. Mazur, „Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość”, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002.

² I. Pospiszyl, „Przemoc w rodzinie”, Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne, Warszawa 1999.

³www.niebieskałinia.pl

⁴ H.D.Sasal, „Niebieskie karty”, Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Warszawa, 1998.

przemoc jest celowym działaniem, gdzie podstawowym warunkiem jej istnienia jest przewaga fizyczna lub psychiczna, która w praktyce najczęściej występuje łącznie u sprawcy. W literaturze psychologicznej i socjologicznej najczęściej używa się terminu przemoc w rodzinie. Jest to termin ogólny i dlatego do szczegółowych analiz konieczne jest uwzględnianie wzajemnych relacji i na tej podstawie wyróżnia się: przemoc rodziców wobec dziecka, przemoc wobec partnera w związku, przemoc wobec osób starszych w rodzinie.

1.1. Formy przemocy

W zależności od występujących zachowań osoby stosującej przemoc wyodrębnia się następujące rodzaje przemocy:

- **Przemoc fizyczną – naruszenie nietykalności fizycznej.** Zamierzone działania człowieka skierowane przeciwko fizyczności innych osób, niosące ryzyko uszkodzenia ciała, tj. popychanie, policzkowanie, szarpanie za włosy, uderzanie pięścią, kopanie, przypalanie papierosem, duszenie, rzucanie przedmiotami, drapanie, plucie, wykręcanie rąk, napaść z użyciem broni, używanie niebezpiecznych narzędzi. Katalog form przemocy fizycznej nie ogranicza się tylko do tych wymienionych. W praktyce spotyka się ich znacznie więcej. Opis przemocy fizycznej uwzględnia nie tylko urazy w postaci siniaków, stłuczeń i złamań, ale także rejestrację odległych skutków zdrowotnych.
- **Przemoc psychiczną - naruszenie godności osobistej.** Jest to umyślne działanie wykorzystujące mechanizmy psychologiczne, powodujące zachwianie pozytywnego obrazu własnej osoby u ofiary. Przemoc psychiczna zawiera przymus i groźby, zastraszanie, emocjonalne wykorzystywanie, za które uważa się oskarżanie, upokarzanie, poniżanie, obwinianie i manipulowanie poczuciem winy, wyzwiska, wmawianie choroby psychicznej. Przemoc psychiczna może też polegać na niszczeniu przedmiotów, mających jakąś wartość dla ofiary i celowej agresji wobec ulubionych zwierząt domowych. Przemoc psychiczna występuje często i jest trudna do udowodnienia. Niszczy poczucie własnej wartości i godności, a same ofiary mówią, że jest bardziej raniąca niż fizyczne znęcanie się. Czasami jest minimalizowana i traktowana jako forma negatywnej, werbalnej interakcji między partnerami, np. kłótni. Różni się jednak od niej intensywnością i zakresem.

- **Przemoc ekonomiczną - naruszenie własności.** Wiąże się celowym niszczeniem czyjejs własności, pozbawianiem środków lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane niezbędne dla przeżycia potrzeby np. niszczenie rzeczy, włamanie do zamkniętego osobistego pomieszczenia, kradzież, używanie rzeczy bez pozwolenia, zabieranie pieniędzy, przeglądanie dokumentów, korespondencji, dysponowanie czyjąś własnością, zaciąganie pożyczek "na wspólne konto", sprzedawanie osobistych lub wspólnych rzeczy bez uzgodnienia.⁵ To działania prowadzące do finansowego uzależnienia ofiary od sprawcy, kontrolowanie środków niezbędnych do utrzymania ekonomicznej niezależności ofiary, uniemożliwianie podjęcia pracy, bądź też odbieranie zarobionych pieniędzy, niezaspokojenie podstawowych potrzeb materialnych rodziny, ograniczanie dostępu do wspólnych pieniędzy.
- **Przemoc seksualną - naruszenie intymności.** Przemoc seksualna polega na zmuszaniu osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowaniu aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić. Ponadto za przemoc seksualną uznajemy obnażanie się, zmuszanie do współżycia z osobami trzecimi, sadyzm w pożyciu, wyśmiewanie wyglądu ciała i krytyka zachowań seksualnych. Nadużycia seksualne powodują wiele szkód indywidualnych i społecznych.⁶
- **Zaniedbanie - naruszenie obowiązku do opieki ze strony osób bliskich.** Przejawia się w formach zaniedbania potrzeb żywieniowych, higienicznych, medycznych (pozbawianie jedzenia, ubrania, schronienia, brak pomocy w chorobie, nieudzielenie pomocy, uniemożliwianie dostępu do miejsc: mieszkania, kuchni, łazienki, łóżka). Stosowana najczęściej wobec dzieci, osób starszych, niepełnosprawnych, chorych.
- **Cyberprzemoc – krzywdzenie danej osoby przy użyciu technologii komunikacyjnych i informacyjnych, np. Internetu lub telefonu.** Do najczęściej występujących form cyberprzemocy należą: nękanie, wysyłanie wiadomości o charakterze pornograficznym, groźby i zastraszanie, kradzież danych, czy publikowanie obraźliwych treści w mediach społecznościowych. Ze względu na rozwój technologiczny cyberprzemoc staje się zjawiskiem globalnym, a sprawcy niejednokrotnie pozostają anonimowi i trudni do ustalenia.

⁵www.niebieskalinia.info

⁶I. Pospiszyl, „Razem przeciw przemocy”, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 1999.

1.2. Kryteria przemocy

O przemocy możemy mówić, gdy jest spełnionych kilka warunków:

- **Intencjonalność** – działania sprawcy nie są przypadkowe. Intencjonalność nie musi oznaczać celowego krzywdzenia ofiary i zadawania jej bólu. Sprawca przemocy dąży do uzyskania pełnej kontroli, władzy nad osobą doznającą przemocy, do jej bezwzględnego posłuszeństwa. Jest przekonany, że tylko on wie co jest dobre dla pozostałych członków rodziny, a w związku z tym wyłącznie on ma prawo podejmować decyzje, ustalać zasady życia w rodzinie – pozostali muszą się podporządkować.
- **Dysproporcja siły** – nie chodzi tu jedynie o różnicę sił fizycznych, ale także przewagę związaną z pozycją społeczną, odpornością psychiczną, statusem materialnym itp. W związku opartym na przemocy jeden z partnerów czuje się silniejszy, a drugi – słabszy. W wyniku kolejnych aktów przemocy różnica sił coraz bardziej się pogłębia, ofiara przemocy staje się coraz bardziej bezradna, sprawca – coraz bardziej silny i bezkarny.
- **Naruszanie godności i praw** – sprawca przemocy narusza godność ofiary, poniża ją, ośmiesza, pozbawia wszelkich praw (np. do kontaktów z rodziną, godziwych warunków życia itp.).
- **Powodowanie cierpienia i szkód** – ofiary przemocy doznają zarówno szkód fizycznych, jak i psychicznych. W wyniku wieloletniej przemocy mogą dojść do przekonania, że zasługują na takie traktowanie.

1.3. Cykl przemocy

Przemoc domowa nie jest zdarzeniem jednorazowym, a jej powstanie powoduje cykliczne powtarzanie się. Składające się na cykl przemocy procesy mają charakter kołowy, wzajemnie się wzmacniają – przebiegają na zasadzie sprzężenia zwrotnego.⁷ W cyklu przemocy wobec bliskich obserwuje się trzy kolejno następujące po sobie fazy:

- **Faza narastania napięcia** – wzrost napięcia i narastanie sytuacji konfliktowych. W tej fazie osoba stosująca przemoc staje się napięta i stale poirytowana. Każdy drobiazg wywołuje złość, a w konsekwencji awanturę. Może poniżyć ofiarę – jej

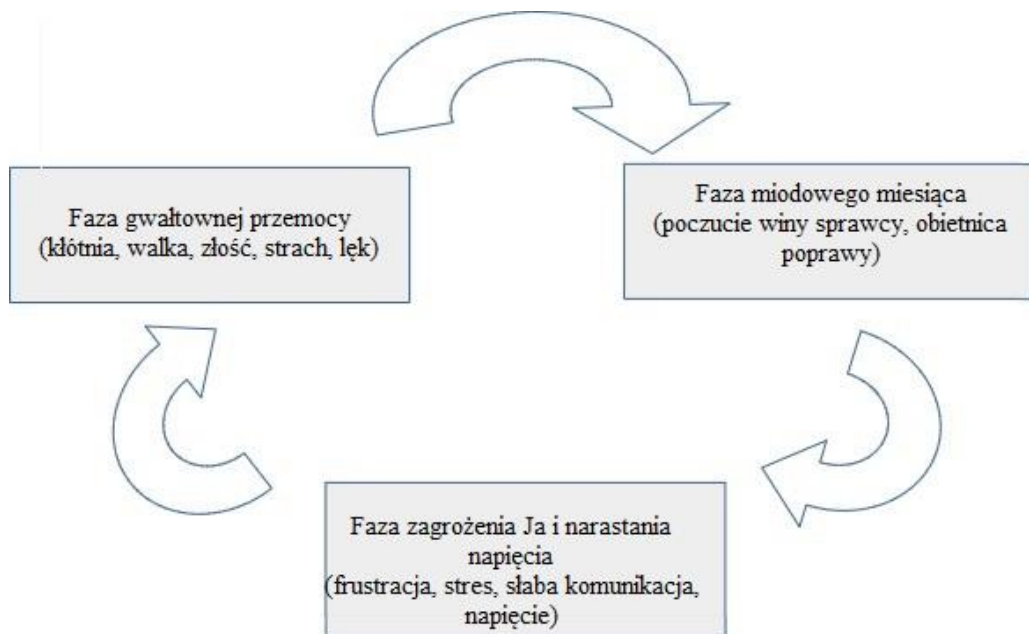
⁷D. Kubacka „*Interwencja kryzysowa. Pomoc w kryzysach psychologicznych*”, Warszawa 2010.

kosztem poprawiając swoje samopoczucie. Sprawia wrażenie jakby coraz mniej panował nad swoim gniewem. Osoba, która przemocy doznaje uspokaja sprawcę, wywiązuje się ze swoich obowiązków, spełnia wszystkie zachcianki sprawcy. Często go przeprasza i ulega mu. Niektóre osoby mają w tej fazie różne dolegliwości fizyczne jak: bóle żołądka, głowy, bezsenność, utrata apetytu. Inne wpadają w apatię, tracą energię do życia lub stają się niespokojne i pobudliwe nerwowo. Jest to wynik narastania napięcia, który w pewnym momencie staje się nie do wytrzymania. Zdarza się, że osoba w oczekiwaniu na najgorsze wywołuje w końcu awanturę, żeby "mieć to już za sobą".⁸

- **Faza ostrej/gwałtowej przemocy** – wybuch gniewu i wyładowanie agresji. W tej fazie osoba stosująca przemoc staje się gwałtowna, wpada w szał i wyładowuje się na słabszych członkach rodziny. Przemoc doznawana w tej fazie może być mniej lub bardziej groźna fizycznie, ale zawsze jest bardzo krzywdząca emocjonalnie. Osoba doświadczająca przemocy stara się zrobić wszystko, żeby uspokoić oprawcę i ochronić siebie. Zazwyczaj, niezależnie od tego jak bardzo się stara, wściekłość oprawcy narasta coraz bardziej. Ofiara czuje się bezradna, bo ani przekonywanie sprawcy, ani bierne poddawanie się nie pomaga i nie łagodzi jego gniewu. Po zakończeniu wybuchu osoba doznająca przemocy jest w szoku, nie może uwierzyć w to co się stało, odczuwa wstyd i przerażenie. Staje się apatyczna, traci ochotę do życia, odczuwa złość i bezradność.
- **Faza miodowego miesiąca** – gdy stosujący przemoc wyładował już złość i wie, że posunął się za daleko nagle staje się inną osobą. Żałuje tego, co zrobił, okazuje skruchę i obiecuje, że się to nigdy nie powtórzy. Tłumaczy się i zapewnia drugą stronę, że to był wyjątkowy incydent, który już się nigdy nie zdarzy. Okazuje ciepło i miłość. Osoba doznająca przemocy zaczyna wierzyć w to, że partner się zmienił, a przemoc była jedynie epizodem. Problem z fazą miodowego miesiąca polega na tym, że jak każdy miodowy miesiąc nie trwa długo. To pułapka, która zatrzymuje ofiary w cyklu przemocy. Cykle takie mogą trwać przez wiele lat, przy czym zwykle coraz krótsze są fazy „miodowego miesiąca”, a wydłużają się i bardziej dramatycznie przebiegają fazy narastania napięcia i gwałtowej przemocy. Po pewnym czasie faza miodowego miesiąca zanika całkowicie i pozostają tylko dwie fazy cyklu.

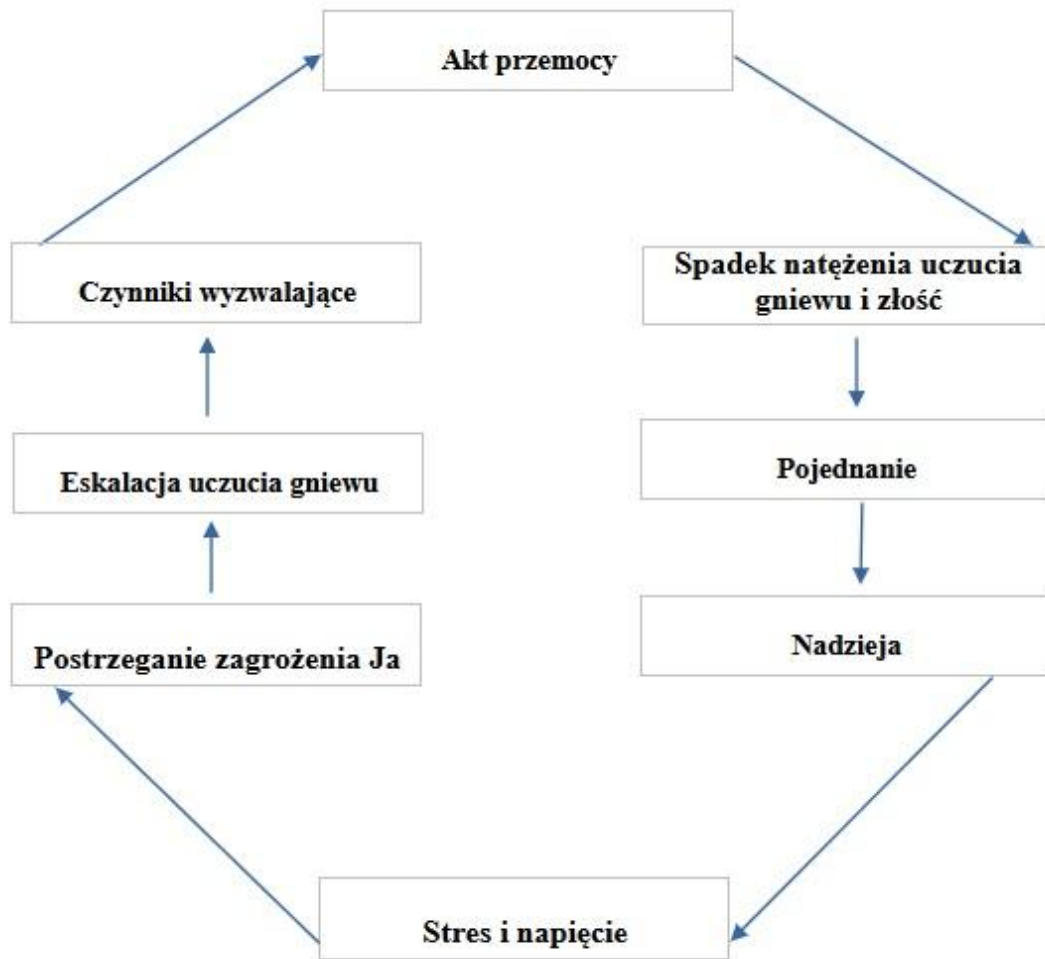
⁸ www.niebieskalinia.pl

Błędne koło przemocy

Rys. nr 1. Błędne koło przemocy (źródło: D. Kubacka-Jasiecka „Interwencja kryzysowa”, Warszawa 2010)

Cykl przemocy

Rys. nr 2. Cykl przemocy (źródło: D. Kubacka-Jasiecka „Interwencja kryzysowa”, Warszawa 2010)

1.4. Skutki przemocy

Przemoc domowa jest doświadczeniem traumatycznym, a skutkiem doznawanej przemocy mogą być zaburzenia zdrowia fizycznego i psychicznego, skłonność do uzależnienia od substancji psychoaktywnych, trudności w funkcjonowaniu w różnych rolach społecznych.

Poza tym wśród konsekwencji doświadczania przemocy przez osoby dorosłe wyróżniamy:

obrażenia ciała, choroby somatyczne związane ze stresem (ból głowy, żołądka) przygnębienie, obojętność, popadanie w stany depresyjne, niepokój, niekontrolowane wybuchy płaczu, bądź też agresji, zmienność nastrojów, stany lękowe, w tym lęk przed

bliskością, nieufność, poczucie zagrożenia, niska samoocena, kłopoty z zasypianiem (koszmary nocne), kłopoty z koncentracją, obwinianie się, bezradność, adaptacja do przemocy. Osoby doświadczające przemocy niejednokrotnie zmieniają zdanie, chronią osoby stosujące przemoc. Zachowania te są rezultatem wyuczonej bezradności, bądź też stresu pourazowego.

W przypadku dzieci i młodzieży, która doświadcza przemocy, skutkiem mogą być konflikty z prawem, zachowania agresywne, nieprawidłowo rozwijająca się osobowość, zaburzony proces socjalizacji, demoralizacja, trudności wychowawcze, trudności w nauce oraz problemy w życiu dorosłym. Dzieci wychowywane w rodzinie, w której występuje zjawisko przemocy, nie mają zaspokojonej podstawowej potrzeby psychologicznej, jaką jest potrzeba bezpieczeństwa. W konsekwencji są nieprzystosowane emocjonalnie i psychicznie, mają niski poziom kompetencji społecznych oraz trudności w kontaktach z rówieśnikami. Następstwa zjawiska przemocy ujawniają się w wieku dorastania dziecka i w jego dorosłym życiu, w postaci trudności w nauce, ucieczkach z domu, udziale w nieformalnych młodzieżowych grupach przestępczych, wysokim poziomie agresji, nadużywaniu alkoholu i narkotyków.

1.5. Charakterystyka osób doświadczających przemocy

Osoby, które doświadczają przemocy niewątpliwie wymagają wsparcia, a pomoc ofiarom jest bardzo trudna. Trudności te są następstwem specyfiki osobowości osób doświadczających przemocy (brak wiary w zmiany, niskie poczucie własnej wartości), co powoduje, że osoby te szybko wycofują się z kontaktu, mają wysoki poziom lęku przed sprawcą, czują się od niego uzależnione i zupełnie bezradne. U ofiar przemocy domowej, nakładanie się na siebie niekorzystnych doświadczeń prowadzi m.in. do powstania syndromu wyuczonej bezradności i syndromu sztokholmskiego (uzależnienie ofiary od sprawcy). W celu zapewnienia ofiarom przemocy bezpieczeństwa i odzyskania kontroli nad własnym życiem konieczne jest odizolowanie ich od osoby stosującej przemoc poprzez zapewnienie schronienia i objęcie szeroko rozumianym poradnictwem. Oprócz indywidualnej pomocy osobom doświadczającym przemocy, które zgłaszają problem długotrwałej przemocy fizycznej i emocjonalnej ze strony najbliższych, wskazane są regularne, grupowe spotkania o charakterze wspierającym i psychoedukacyjnym. U osób, które doświadczały przemocy domowej szczególnie ważna jest praca nad własnymi emocjami, przeżyciami, które wpływają na ich relacje z dziećmi i stosowane przez nich

metody wychowawcze. Osoby doświadczające przemocy mają małe poczucie wpływu na własne życie, co często skutkuje również ich dużą bezradnością w sprawach wychowywania własnych dzieci. Dlatego też konieczne jest wsparcie tych osób w zakresie promowania i wdrażania prawidłowych metod wychowawczych w stosunku do dzieci.

1.6. Czynniki ryzyka

W literaturze przedmiotu spotykamy różne sposoby wyjaśniania przyczyn przemocy. Pozwala to zrozumieć i przyjąć, że przemoc jest zjawiskiem wieloaspektowym i nie da się jej objaśnić za pomocą jednego czynnika. Wśród czynników ryzyka wyróżniamy:

- **Uzależnienie i nadużywanie alkoholu**

Problem alkoholowy pojawia się w rodzinach, w których stosowana jest przemoc. Badania wykazują, że agresorzy mają często problem z uzależnieniem od alkoholu.⁹ Alkohol osłabia kontrolę własnych zachowań, zwiększa prawdopodobieństwo reagowania złością i gniewem na trudności i niepowodzenia życiowe, zaburza ocenę sytuacji i może powodować błędną interpretację zachowań innych osób. Uzależnienie od alkoholu nie zwalnia z odpowiedzialności za popełnione czyny, mimo że sprawcy często wykorzystują fakt bycia nietrzeźwym jako usprawiedliwienie swojego zachowania. Jeśli nawet sprawca przestanie pić alkohol, nie ma żadnej gwarancji, że przestanie stosować przemoc.¹⁰ Są sytuacje, gdy „po picciu” jest jeszcze gorzej i przemoc się nasila. W świetle badań alkohol jest z jednej strony: „wyzwalaczem”, z drugiej „usprawiedliwieniem” przemocy, jest jednym z ważnych „czynników ryzyka, nie jest jednak przyczyną przemocy”.¹¹

- **Normy społeczne i kulturowe**

Przemoc domowa jest efektem wielowiekowego społecznego przyzwolenia na krzywdzenie osób najbliższych, w szczególności kobiet i dzieci. W wielu środowiskach nadal akceptuje się bicie, stosowanie kar cielesnych. Panuje też przekonanie o dominującej roli mężczyzny w rodzinie. Ponadto nadal silne jest przekonanie, że wszystko, co się dzieje w rodzinie należy do jej sfery prywatności. Niejednokrotnie można usłyszeć sformułowania: „brudy pierze się we własnym

⁹J.Mazur, „Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość”, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002

¹⁰www.niebieska.com

¹¹www.niebieska.com

domu”, „wolność Tomku w swoim domku”, „mój dom – moją twierdzą”. Takie słowa nakazują trzymanie spraw rodzinnych w tajemnicy przed obcymi, zamykanie domu przed ingerencją z zewnątrz. Jest to jeden z najpowszechniejszych hamulców powstrzymujących reakcję osoby doznającej przemocy i innych ludzi – sąsiadów - na to, co się dzieje w rodzinie. W środowiskach charakteryzujących się dużą społeczną akceptacją przemocy, ofiary rzadko mogą liczyć na pomoc i wsparcie osób spoza rodziny, z kolei sprawcy nie muszą obawiać się zewnętrznych nacisków na zmianę zachowań wobec najbliższych. Wg danych umieszczonych na stronie Instytutu Psychologii Zdrowia- Niebieska Linia, przemoc wobec członków rodziny jest społecznie bardziej akceptowana i tolerowana niż stosowanie jej wobec obcych.

- **Dziedziczenie wzorca przemocy**

Przemoc bywa przekazywana z pokolenia na pokolenie. Wszelkie wzorce wynosi się z domu rodzinnego, który jest źródłem wiedzy, nauki, wartości, wzorców i przykładów. Jeśli w domu są wzorce „przemocowe”, to wychowane w nim dzieci uczą się przemocy.¹² Ludzie wychowani w atmosferze przemocy - dotyczy to wszystkich form krzywdzenia - mają podstawowe braki socjalizacyjne, a także zaburzenia tożsamości, utrudniające jednostkom właściwe funkcjonowanie w społeczeństwie.¹³

- **Środowisko społeczne**

Istotnym czynnikiem sprzyjającym występowaniu przemocy jest stres związany z sytuacją socjalno-ekonomiczną rodziny. Problemy finansowe, mieszkaniowe, zdrowotne, bezrobocie, a także nawarstwianie się różnych problemów może wywoływać złość. Osamotnienie rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji życiowej, brak wsparcia z zewnątrz – osobistego lub instytucjonalnego – w sposób znaczący może wpływać na nasilenie zachowań związanych z przemocą.

¹²www.niebieskalinia.info

¹³J.Mazur, „Przemoc w rodzinie. Teoria i rzeczywistość”, Wydawnictwo Akademickie „Żak”, Warszawa 2002

2. Formy wsparcia osób doświadczających przemocy

2.1. Ochrona osób doświadczającym przemocy w polskim systemie prawnym

Mając na względzie zagwarantowaną w Konstytucji Rzeczypospolitej przyrodzoną i niezbywalną godność człowieka i obywatela, będącą źródłem jego wolności i praw, które władze publiczne mają obowiązek szanować i chronić oraz zalecenia wypracowane przez międzynarodową społeczność kształtujące politykę postępowania z ofiarami przestępstw, w styczniu 1999 r. w Wydziale Do Spraw Pokrzywdzonych Przesłępstwem oraz Pomocy Postpenitencjarnej w Departamencie Ministerstwa Sprawiedliwości rozpoczęto prace związane z upowszechnianiem praw pokrzywdzonych oraz nawiązano współpracę z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ofiarami przestępsłw.

W listopadzie 1999 r. uczestnicy Międzynarodowej Konferencji na Rzecz Ofiar Przesłępstw - polskie organizacje, instytucje i osoby prywatne stykające się w swojej pracy z ofiarami przestępsłw, dla poprawienia sytuacji ofiar przyjęli i podpisali **Polską Kartę Praw Ofiary**. Ofiarą w rozumieniu Karty jest osoba fizyczna, której dobro prawem chronione zostało bezpośrednio naruszone lub zagrożone przez przestępsłw, a także jej najbliżsi. Dokument ten określa zakres uprawnień ofiary do:

- pomocy,
- godności, szacunku i współczucia,
- wolności od wtórnej wiktyimizacji;
- dostępu do wymiaru sprawiedliwości,
- mediacji i pojednania ze sprawcą,
- do rejestracji i kompensacji.

Ofiara niezależnie od tego, czy ujawniony został sprawca przestępsłw i czy ma miejsce postępowanie karne (kiedy ofiara uzyskuje status pokrzywdzonego), bądź cywilne (kiedy ofiara uzyskuje status poszkodowanego) oraz niezależnie od więzi rodzinnej łączącej sprawcę i ofiarę, winna uzyskać potrzebną jej pomoc prawną, materialną, medyczną, psychologiczną i socjalną.

Polska Karta Praw Ofiary została rozpowszechniona poprzez wydawnictwo Ministerstwa Sprawiedliwości w prasie oraz w Internecie, a dzień 22 lutego 2000 r. ogłoszono Europejskim Dniem Ofiar Przesłępstw. W kolejnych latach w Polsce organizowany był Tydzień Pomocy Ofiarom Przesłępstw. Od 2007 r. specjaliści zatrudnieni w Punkcie Interwencji Kryzysowej PCPR w Rykach biorą udział w organizacji tego przedsiępsłwicia w ten sposób, że wspólnie i w porozumieniu z Prokuraturą Rejonową

w Rykach, pełnią dyżury oraz upowszechniają prawa osób poszkodowanych, udzielają pomocy psychologicznej oraz socjalnej.

Od roku 2010 Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach, w ramach akcji pomocowej ofiarom przestępstw, zaprasza przedstawicieli instytucji zajmujących się pomocą pokrzywdzonym przestępstwem i zapewniającym opiekę i wsparcie ofiarom przestępstw na konferencję. Celem tych akcji jest zwrócenie uwagi na potrzeby i prawa osób pokrzywdzonych przestępstwem oraz wymiana informacji dotyczących podjętych działań.

W celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy domowej oraz inicjowania wspierania działań polegających na podnoszeniu świadomości społecznej w zakresie przyczyn i skutków przemocy domowej Sejm RP przyjął w dniu 29 lipca 2005 r. ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (t.j. Dz. U. 2024 r. poz. 1673), która określa :

1) zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej realizowane przez organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego na zasadach określonych w przepisach ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1283 z późn. zm.) lub ustawy dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (t.j. Dz. U. z 2023 r. poz. 2151),

2) zasady postępowania wobec osób dotkniętych przemocą domową,

3) zasady postępowania wobec osób stosujących przemoc domową.

Ustawa ta nałożyła na Radę Ministrów przyjęcie Rządowego Programu

Przeciwdziałania Przemocy Domowej określającego szczegółowe działania w zakresie:

1) zapewnienia ochrony i udzielenia pomocy osobom dotkniętym przemocą,

2) oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych na osoby stosujące przemoc,

3) podnoszenia świadomości społecznej na temat przyczyn skutków przemocy domowej.

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej wprowadziła też zmiany do ustawy o pomocy społecznej w ten sposób, że zdefiniowała interwencję kryzysową jako zespół interdyscyplinarnych działań podejmowanych na rzecz osób i rodzin będących w stanie kryzysu. Celem interwencji kryzysowej - określonej w ustawie o pomocy społecznej, jest przywracanie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejściu reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej. W ramach interwencji kryzysowej udziela się natychmiastowej specjalistycznej pomocy psychologicznej, a w zależności od potrzeb –

poradnictwa socjalnego lub prawnego, w sytuacjach uzasadnionych schronienia do 3 miesięcy.

2.2. Pomoc osobom doświadczającym przemocy realizowana w Punkcie Interwencji Kryzysowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy określiła zadania z zakresu administracji rządowej przeznaczone do realizacji dla powiatu. Do zadań tych należy tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla ofiar przemocy domowej oraz opracowanie i realizacja programów korekcyjno-edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Punkt Interwencji Kryzysowej (PIK) Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach został utworzony z końcem listopada 2005 r. ze środków pochodzących z rezerwy celowej Rządu, przeznaczonej dla samorządów powiatowych na dofinansowanie działalności bieżącej i tworzenie nowych Ośrodków Interwencji Kryzysowej oraz ze środków pochodzących z budżetu powiatu. Decyzję o utworzeniu PIK podjęto ze względu na dużą liczbę osób zgłaszających się do PCPR -u, które wykazywały potrzebę wsparcia. Punkt Interwencji Kryzysowej znajduje się na parterze, w budynku Starostwa Powiatowego w Rykach. W Punkcie Interwencji Kryzysowej, który organizacyjnie jest wpisany w strukturę Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie i stanowi jego integralną część, funkcjonuje zespół, w skład którego wchodzi: psycholog oraz pozaetatowo psycholog i wspierający działania specjalistów radca prawny, zatrudniony w Starostwie Powiatowym w Rykach. Zespół ten jest realizatorem całokształtu działań merytorycznych i prowadzonych form wsparcia.

Do podstawowych zadań realizowanych w PIK należą: diagnoza sytuacji kryzysowej osób i rodzin zgłaszających się po pomoc, specjalistyczna interdyscyplinarna pomoc osobom znajdującym się w kryzysie (w tym poradnictwo psychologiczne, poradnictwo socjalne, poradnictwo rodzinne), współpraca z Sądem, Policją, Ośrodkami Pomocy Społecznej, Gminnymi Komisjami do spraw rozwiązywania problemów Alkoholowych, z Zespołami Interdyscyplinarnymi, z zakładami leczenia uzależnień i innymi instytucjami w zakresie pomocy rodzinie, kierowanie klientów stosownie do ich potrzeb do innych miejsc i placówek specjalistycznych, interwencje w środowisku klienta, poradnictwo prawne oraz pomoc w redagowaniu pism procesowych, informowanie o procedurach kontaktu z wymiarem sprawiedliwości oraz innymi instytucjami i organizacjami, a także popularyzacja wiedzy

psychologiczno – pedagogicznej dotyczącej funkcjonowania rodziny. Klienci PIK-u przyjmowani są od poniedziałku do piątku w godzinach od 7³⁰ do 18⁰⁰, dodatkowo w czwartki w ramach dyżurów specjalisty od godziny 16⁰⁰ do 18⁰⁰.

O zakresie działalności Punktu Interwencji Kryzysowej Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie, od początku jego istnienia, informowane są: Komenda Powiatowa Policji w Rykach, Prokuratura Rejonowa w Rykach, Sąd Rejonowy w Rykach oraz Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu naszego powiatu. W ramach współpracy, instytucje te zwracają się do tut. Centrum z prośbą o udzielenie osobom znajdującym się w kryzysie spowodowanym przemocą, pomocy w przezwyciężaniu sytuacji kryzysowej poprzez udzielenie specjalistycznej pomocy psychologicznej, socjalnej i prawnej.

Od dnia 15 lutego 2022 r. w siedzibie Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach funkcjonuje Katolickie Stowarzyszenie Pomocy Osobom Potrzebującym AGAPE, które uruchomiło punkt terenowy Ośrodka Pomocy dla osób Pokrzywdzonych Przepęstwem. W ramach wsparcia ze środków Funduszu Sprawiedliwości osoby pokrzywdzone przestępstwem oraz członkowie ich rodzin mogą korzystać z bezpłatnego poradnictwa prawnego, psychologicznego oraz pomocy w ramach psychoterapii. Specjaliści ze Stowarzyszenia AGAPE pełnią dyżury wg ustalonego grafiku. Szczegółowe informacje można uzyskać pod nr 81 534 38 87.

W latach 2022 – 2024 Komenda Powiatowa Policji w Rykach, w związku z prowadzoną procedurą w ramach *Niebieskiej Karty*¹⁴ podjęła stosowne działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.

Tabela nr 1. Liczba działań podjętych przez Komendę Powiatową w Rykach i podległy jej Komisariat Policji w gminach z terenu powiatu ryckiego na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej

Rok	2022	2023	2024
Liczba interwencji domowych	413	385	423
Liczba sporządzonych „Niebieskich Kart”	93	101	97
Liczba postępowań przygotowawczych	61	73	63
Liczba postępowań skierowanych do Prokuratury	34	23	32

Źródło: Opracowanie na podstawie danych z Komendy Powiatowej Policji w Rykach i Komisariatu Policji w Dęblinie

¹⁴ Przemoc jest przestępstwem. W Polsce od września 1998 r. wprowadzona została procedura Niebieskiej Karty (Sasal, 1998) mająca na celu koordynację działań policji i pracowników pomocy społecznej na rzecz ochrony prawnej ofiar przemocy w rodzinie. Ideą przewodnią tych działań jest powstrzymanie sprawców od przemocy przez szybkie i jednoznaczne działanie policji służb społecznych, zmniejszające poczucie bezkarności, oraz dostarczanie systematycznego wsparcia społecznego i pomocy psychologicznej ofiarom przemocy.

Z przedstawionego materiału wynika, że procedura „Niebieskich Kart” w naszym powiecie jest stosunkowo skuteczna. Spełniła rolę, którą miała stanowić (tzn. m.in. pomóc w przepływie informacji pomiędzy instytucjami pomagającymi osobom doświadczającym przemocy domowej). Policja bardzo często interweniuje w sprawy dotyczące przemocy wewnątrzmałżeńskiej. W latach 2022 – 2024 do Policji zgłoszono 1221 interwencji dot. przemocy domowej, sporządzono 291 Niebieskich Kart, wszczęto 197 postępowań przygotowawczych oraz skierowano 89 spraw do Prokuratury.

Te dane czynią zasadnym wniosek, że w naszym powiecie podejmowane są działania, których celem jest uchronić osoby doświadczające przemocy domowej od wtórnej wiktymizacji,¹⁵ do której dochodzi, jeżeli ofiary przemocy nie mogą liczyć na zrozumienie i pomoc najbliższego otoczenia, jeśli są upokarzane i ignorowane przez instytucje, które powinny im pomagać, wtedy piętrzące się przed nimi problemy jeszcze bardziej je obezwładniają i ranią¹⁶.

Tabela nr 2 przedstawia dane o liczbie osób, które zwróciły się o udzielenie im pomocy do tut Centrum w latach 2022-2024, a także o liczbie udzielonych porad. Na podstawie tych danych widoczny jest spadek liczby przypadków przemocy domowej, które są zgłaszane. Może to mieć związek z rozszerzoną działalnością gmin w ich własnych środowiskach lokalnych.

Tabela nr 2. Liczba osób, które otrzymały wsparcie i potrzebną dla nich pomoc z powodu przemocy domowej oraz sesji poradnictwa w latach 2022-2024

Rok	2022	2023	2024
Liczba osób	18	12	11
Liczba porad	135	81	66

Źródło: Opracowanie własne

¹⁵ Wiktyimizacja pierwotna- stawanie się ofiarą w wyniku popełnionego przestępstwa, indywidualne odczucie skutków i strat jakie sprawca wyrządził ofierze. Wiktyimizacja wtórna – doznanie powtórnego pokrzywdzenia przez społeczny efekt stygmatyzujący. Do wtórnej wiktymizacji dochodzi, jeżeli ofiary przemocy nie mogą liczyć na zrozumienie i pomoc najbliższego otoczenia, jeśli są upokarzane i ignorowane przez instytucje, które powinny im pomagać. Piętrzące się przed nimi problemy jeszcze bardziej je obezwładniają i ranią.

¹⁶ www.niebieska.pl

Tabela nr 3. Dane szczegółowe z 2024 r.

Wyszczególnienie	Liczba osób, którym udzielono pomocy	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Interwencja kryzysowa ogółem w tym udzielona:	19	7	42
Kobietom	7	7	19
Dzieciom	3	3	14
Współmałżonkom, partnerom zw. nief.	9	7	23
Osoby niepełnosprawnym	2	2	3
Osoby powyżej 60 r. ż.	3	3	5

Źródło: Opracowanie własne (Interwencja Kryzysowa ogółem, w tym udzielona: dzieciom, współmałżonkom, partnerom, osobom niepełnosprawnym, innym osobom w rodzinie w tym osobom powyżej 60 r. ż).

Każdy rodzaj przemocy, nawet o niewielkim stopniu nasilenia, wymaga interwencji, aby powstrzymać maltretowanie. W innym przypadku przemoc będzie się nasilała i pozostanie w ukryciu. W pierwszym etapie interwencji specjalista koncentruje się wokół właściwego rozpoznania przemocy jako odrębnego problemu, innego niż kryzys czy kryzys małżeński.¹⁷ Zasadniczym celem pierwszego kontaktu jest zapewnienie bezpieczeństwa i ochrony ofiary. Osoba pomagająca zawsze koncentruje się na aktualnej sytuacji, która spowodowała bezpośrednio szukanie pomocy, a nie na całej historii życia i decyzji o radykalnej zmianie sytuacji życiowej. Ze względu na silne emocje ofiary i realne zagrożenie ze strony partnera wskazane jest nawet powstrzymywanie jej od podejmowania decyzji o pozostaniu bądź odejściu od niego. Natomiast niezbędne jest doraźne zabezpieczenie osoby doznającej przemocy przed ponownym atakiem.

Na tym etapie ustala się krótkoterminowe cele i plan pomocy. Niektóre krzywdzone osoby są tak przerażone, że nie potrafią przyjąć pomocy, wtedy konieczne jest dyrektywne działanie. Należy pomóc ofierze nawiązać kontakt z dalszą rodziną, ułatwić kontakt z lekarzem, uzyskać skierowanie na wykonanie obdukcji, ułatwić uzyskanie pomocy z ośrodka pomocy społecznej na zakup żywności. Takie osoby należy przekonać, że znajdują się w odpowiednim miejscu i mogą liczyć na wsparcie specjalistów, że nie będą pozostawione same z całą tą trudną sytuacją a to, że szukają wsparcia jest wskaźnikiem ich mądrości i siły. Nie każde działanie interwencyjne wobec ofiary przemocy jest interwencją kryzysową. W praktyce konieczne jest rozróżnienie pomiędzy ostrą reakcją kryzysową,

¹⁷ Wanda Badura- Madej, Agnieszka Dobrzyńska-Mesterhazy, „Przemoc w rodzinie Interwencja kryzysowa i psychoterapia”, Wydawnictw Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2000.

a zaostrzeniem chronicznych zaburzeń pourazowych, które często występują u ofiar przemocy. Celem interwencji kryzysowej jest:

- obniżenie nasilenia objawów lęku, niepokoju, ostrych myśli samobójczych;
- przywracanie podstawowego poczucia bezpieczeństwa (na tym etapie podejmujemy działania z zapewnieniem bezpieczeństwa mieszkaniowego i opieki medycznej);
- odzyskanie umiejętności radzenia sobie.

Psychologiczna interwencja polega na budowaniu relacji, opartej na wsparciu, zrozumieniu, szacunku z uwzględnieniem kontekstu życiowego osoby krzywdzonej. Nawiązaniu kontaktu emocjonalnego, poprzez aktywne słuchanie z dużą dozą empatii, sprzyja też pełna akceptacja opowiedanej historii przemocy i jednoznaczna wspierająca postawa interwenta wobec zjawiska przemocy. Spotkania z psychologiem powinny być częste, nawet codzienne, dostosowane do potrzeb ofiary. Kolejnym etapem jest zbieranie informacji o:

- czasie trwania objawów reakcji kryzysowej,
- okolicznościach ich wystąpienia,
- subiektywnym rozumieniu źródeł kryzysu,
- znaczeniu – jakie sama osoba nadaje kryzysowi,
- wpływie kryzysu na jej najbliższe otoczenie,
- sposobach rozwiązywania podobnych problemów wcześniej, aby zobaczyła, że były one próbą radzenia sobie w konkretnej sytuacji, a nie świadczyły o jej słabości i bezradności (takie przeformułowanie zachowań w kategoriach radzenia sobie pomaga w zmianie negatywnego myślenia o sobie),
- zasobach osoby w kryzysie i analiza systemu wsparcia społecznego, a następnie wspólne ustalanie źródeł kryzysu,
- najistotniejszych trudnościach,
- planie działania,
- liczbie spotkań, częstotliwości oraz efektach interwencji kryzysowej.

Następnym etapem interwencji kryzysowej jest rozwiązywanie problemów związanych z kryzysem poprzez dotarcie do kluczowego źródła kryzysu oraz układanie planu rozwiązania kryzysu (często już tutaj klient odzyskuje umiejętność samodzielnego działania).

W ramach działań interdyscyplinarnych w latach 2022- 2024 Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach udzieliło pomocy 41 osobom, które doznały przemocy ze strony członków rodziny. Większość klientów stanowiły kobiety. Były one w różnym wieku. Osoby te pochodziły z miasta Dębłina, terenu gminy miejsko – wiejskiej Ryki oraz z terenu gmin wiejskich tzn. Stężycy, Nowodworu, Ułęża, Kłoczewa. Status materialny tych osób był różny. Według przyjętych kryteriów ustawy o pomocy społecznej są to jednak osoby, które mają trudną sytuację materialną, ale pomimo tego nie upatrują źródła poprawy swojej sytuacji materialnej poprzez pobieranie zasiłków. Pracują zawodowo lub dorywczo, utrzymują się z zasiłków wychowawczych i rodzinnych oraz z tego, co dostaną od męża lub innych bliskich osób (rodziców, sióstr, braci).

Wszystkie osoby, które zgłosiły się do tut. PIK-u otrzymały pomoc, której celem jest przywrócenie równowagi psychicznej i umiejętności samodzielnego radzenia sobie, a dzięki temu zapobieganie przejścia z reakcji kryzysowej w stan chronicznej niewydolności psychospołecznej.

2.3. Opracowanie i realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową

Przekonanie o tak zwanych „socjopatach” albo „osobowościach antysocjalnych” jest w większości albo błędne, albo tak powierzchowne, że zamiast pomagać, wprowadza nas w błąd. W większości przypadków przemocy, przyczyny są przeważnie natury społecznej i psychologicznej,¹⁸ a głównym źródłem przemocy zdaniem Jamesa Gilligana jest wstyd. Warunkiem wyzdrowienia z przemocy jest poniesienie odpowiedzialności za własne czyny, niezależnie od powodów, z jakich ludzie je popełniają. Ludzie gwałtowni muszą być odpowiedzialni za swoje czyny, ponosić kary, trafiać do więzień. Powinni mieć też szanse wyzwolić się z przemocy – z tej, którą sami stosowali i z urazu po tej, która była wcześniej wymierzona przeciw nim. Ten wniosek wydaje się aktualny także w Polsce, zwłaszcza, gdy zewsząd płyną głosy, by wytoczyć bezwzględną walkę przestępczości, by nawet za stosunkowo drobne wykroczenia karać więzieniem. Taka polityka może mieć nieprzewidywalne skutki. Jeśli będziemy ludzi zamykać w więzieniu, skazując ich na gwałt i przemoc i brutalizację, wychowamy w więzieniach nowe pokolenie gwałtownych

¹⁸ J.Gilligan, „*Wstyd i przemoc. Refleksje nad śmiertelną epidemią*”, Tabor Point Sp.z o.o., Media Rodzina, 2001.

przestępców. Jeżeli podejmiemy działania, których celem jest pomóc osobom stosującym przemoc poradzić sobie z własnym dziedzictwem emocjonalnym i oduczyć się przemocy, dopomożemy zarówno im, jak i samym sobie. Przemoc jest bowiem zachowaniem wyuczonym i można się jej oduczyć.

Program korekcyjno – edukacyjny powstał w odpowiedzi na Rządowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej jako systemu działań skierowanych na przeciwdziałanie przemocy domowej i dopełnienie różnych form administracyjno – prawnych, podejmowanych wobec sprawców przemocy. Podstawą programu jest założenie, iż przemoc wobec najbliższych jest zachowaniem wyuczonym i kształtowanym społecznie. Wynika z tego, że poddając sprawcę odpowiednim oddziaływaniom psycho – edukacyjnym można doprowadzić do redukcji jego zachowań agresywnych.

Przyjęty program ma wyznaczone następujące cele:

- Redukcja zachowań agresywnych uczestników.
- Kształtowanie postawy partnerstwa wobec innych.
- Uświadomienie odpowiedzialności prawnej i moralnej za popełnione czyny przemocowe.

Adresatami programu są:

- Osoby dorosłe z powiatu ryckiego.
- Sprawcy przemocy wobec członków rodziny, którzy dostrzegają u siebie istniejący problem.
- Osoby skazane prawomocnymi wyrokami za przestępstwo z art. 207 k.k. (lub inne przeciwko rodzinie i opiece ze stwierdzeniem sprawstwa przemocy).
- Osoby warunkowo zwalniane z odbycia reszty kary pozbawienia wolności, jak korzystające z warunkowego zawieszenia jej wykonania.
- Osoby zdrowe psychicznie i zachowujące abstynencję od alkoholu i innych środków odurzających.

Założeniem programu jest, że nabór będzie odbywał się poprzez:

- zobowiązanie uczestnika do udziału w programie za pośrednictwem Sądu, Kuratorów Sądowych, Policji, Ośrodków Pomocy Społecznej.
- osoby zgłaszające się samodzielnie

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, skierowało odpowiednie pisma do Policji, Sądu oraz Ośrodków Pomocy Społecznej z terenu powiatu informujące o celach

i założeniach programu oraz zwróciło się z prośbą o zobowiązanie osób – sprawców przemocy, którzy dostrzegają u siebie istniejący problem do uczestnictwa w programie.

2.4. Zasoby instytucjonalne powiatu ryckiego

W powiecie ryckim funkcjonuje lokalny system wsparcia osób uwikłanych w przemoc domową, w skład, którego wchodzi: Zespoły Interdyscyplinarne oraz Ośrodki Pomocy Społecznej, Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach, Komenda Powiatowa Policji w Rykach, Sąd Rejonowy, Prokuratura Rejonowa, Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych i Poradnie Psychologiczno – Pedagogiczne. Ponadto placówki ochrony zdrowia i placówki oświatowe, które w pierwszej kolejności mają bezpośredni kontakt z dziećmi i ich rodzinami, mogą w przypadku podejrzenia przemocy domowej uruchomić procedurę „Niebieskiej Karty”.

Na poziomie gmin działania związane ze wsparciem osób uwikłanych w przemoc domową, w formie bardzo zróżnicowanej wykonują Ośrodki Pomocy Społecznej, które zgodnie z art. 7 pkt.7 ustawy o pomocy społecznej są zobowiązane do udzielania pomocy osobom oraz ich rodzinom w szczególności z powodu przemocy domowej. Ośrodki Pomocy Społecznej są zobowiązane m.in. do prowadzenia konsultacji i porad w sprawach przemocy domowej, udzielania poradnictwa psychologicznego i prawnego osobom znajdującym się w trudnej sytuacji życiowej. W ramach swoich kompetencji i zadań pracownicy socjalni przeprowadzają wywiad środowiskowy umożliwiający diagnozę sytuacji rodziny lub osoby, mają również możliwość interweniowania w środowisku w celu sprawdzenia sytuacji w miejscu zamieszkania rodziny. Uruchamiają procedurę „Niebieskiej Karty” przewidzianą dla pomocy społecznej w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy domowej (nie wymaga to zgody osoby dotkniętej przemocą) oraz przygotowują plan pomocy i monitorują efekty podejmowanych działań. Wskazują też miejsca zajmujące się pomaganiem osobom doświadczającym przemocy domowej, informują o możliwości otrzymania schronienia, np. w przypadku stwierdzenia lub podejrzenia popełnienia przestępstwa zawiadamiają organy ścigania. W razie bezpośredniego zagrożenia życia lub zdrowia dziecka w związku z przemocą domową, pracownicy socjalni wykonujący obowiązki służbowe w porozumieniu z funkcjonariuszem Policji i przedstawicielem ochrony zdrowia, mają prawo odebrać dziecko z rodziny.

Ośrodki Pomocy Społecznej na terenie powiatu ryckiego:

- Ośrodek Pomocy Społecznej w Dęblinie,
ul. Rynek 12, 08-530 Dęblin, tel. 81 88 30 216
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Kłoczewie,
ul. Długa 67A, 08-550 Kłoczew, tel. 25 75 43 179,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Nowodworze,
Nowodwór 67, 08-503 Nowodwór, tel. 81 8661 001,
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Ułężu, Ułęż 168, 08-504 Ułęż,
tel. 81 86 67 039,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Rykach,
ul. Poniatowskiego 12, 08-500 Ryki, tel. 81 44 01 919,
- Ośrodek Pomocy Społecznej w Stężycy, ul. Królewska 4, 08-540 Stężycza,
tel. 81 86 63 148

Na terenie każdej gminy powiatu ryckiego funkcjonują **Zespoły Interdyscyplinarne**. Celem działania Zespołu jest koordynowanie systemu przeciwdziałania przemocy domowej na obszarze gminy. Zespół to grupa ludzi – specjalistów z różnych dziedzin, którzy zajmują się rozwiązywaniem konkretnego problemu przy wykorzystaniu zasobów będących do dyspozycji każdego z członków takiego Zespołu. Jego funkcjonowanie określone jest w drodze porozumień zawartych między gminą, a podmiotami niosącymi pomoc osobom doznającym przemocy domowej.

Zespoły Interdyscyplinarne na terenie powiatu ryckiego:

- Zespół Interdyscyplinarny w Dęblinie,
ul. Rynek 12, 08-530 Dęblin, tel. 81 883 25 05,
- Zespół Interdyscyplinarny w Kłoczewie,
ul. Długa 67A, tel. 25 754 31 79,
- Zespół Interdyscyplinarny w Nowodworze,
Nowodwór 67, 08-503 Nowodwór, tel. 81 866 10 01,
- Zespół Interdyscyplinarny w Ułężu,
Ułęż 168, 08-504 Ułęż, tel. 81 866 70 39
- Zespół Interdyscyplinarny w Rykach,
ul. Poniatowskiego 12, 08-500 Ryki, tel. 81 865 71 73, 81 440 19 19,
- Zespół Interdyscyplinarny w Stężycy,
ul. Królewska 4, 08-540 Stężycza tel. 81 865 31 48, 699 909 754.

Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach udziela wsparcia osobom i rodzinom będącym w kryzysie psychicznym, w tym również doświadczonym przemocą domową oraz specjalistycznego poradnictwa rodzinnego, psychologicznego i socjalnego oraz oferuje pomoc osobom stosującym przemoc domową. W swojej ofercie posiada program korekcyjno – edukacyjny.

**Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach, ul. Wyczółkowskiego 10 a,
08-500 Ryki, tel. 81 8654 852, 81 8654 706, pcprryki@op.pl**

Sąd Rejonowy w Rykach w związku ze zjawiskiem przemocy domowej zajmuje się rozstrzygnięciem wniosków z Prokuratury i Policji w sprawie orzekania środków karnych wobec sprawców przemocy domowej oraz orzekaniem wobec sprawców przemocy domowej obowiązków przewidzianych w art. 72 kodeksu karnego. W sytuacjach, jeżeli sprawca nie realizuje obowiązków nałożonych na niego przez Sąd, Sąd może zastosować środek izolacyjny w postaci tymczasowego aresztowania.

II Wydział Karny, ul. T. Kościuszki 15, 08-500 Ryki, tel. 81 865 36 37,

III Wydział Rodzinny i Nieletnich, ul. T. Kościuszki 15, 08-500 Ryki, tel. 81 865 39 80.

Zespół Kuratorskiej Służby Sądownej do Wykonywania Orzeczeń w Sprawach Karnych, Rodzinnych i Nieletnich w Sądzie Rejonowym w Rykach

ul. T. Kościuszki 21, 08-500 Ryki, tel. 81 865 60 28 realizuje określone przez prawo zadania o charakterze wychowawczym, resocjalizacyjnym, diagnostycznym i kontrolnym związane z wykonywaniem orzeczeń sądu w sprawach karnych, rodzinnych i nieletnich na terenie obszaru właściwości Sądu Rejonowego w Rykach.

Kuratorzy wykonują czynności związane ze sprawowaniem dozorów nad skazanymi z art. 207 § 1 Kodeksu Karnego *„kto znęca się fizycznie lub psychicznie nad osobą najbliższą lub nad inną pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5”*.

Prokuratura Rejonowa w Rykach

ul. Karola Wojtyły 29, 08-500 Ryki, tel. 81 865 60 41 przyjmuje zgłoszenia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa, prowadzi i nadzoruje postępowania przygotowawcze, m.in. dotyczące przemocy domowej i mające na celu sprawdzenie czy doszło do przestępstwa, wyjaśnienia okoliczności zdarzenia, zebrania i zabezpieczenia dowodów, wnioskowanie do Sądu w uzasadnionych przypadkach o zastosowanie odpowiedniego środka zapobiegawczego wobec sprawcy przemocy.

Komenda Powiatowa Policji w Rykach

ul. Dolna 2, tel. 47 81 28 210 realizuje działania chroniące ofiary przemocy domowej podejmowane przez Policję zgodnie z obowiązującym prawem:

- interwencja,
- sporządzenie dokładnego opisu zdarzenia (notatka służbowa, Niebieska Karta),
- zatrzymanie sprawców przemocy domowej stwarzających w sposób oczywisty zagrożenie dla życia bądź zdrowia ofiar oraz mienia,
- wszczęcie postępowania przygotowawczego przeciwko sprawcy przemocy,
- zabezpieczenie dowodów popełnienia przestępstwa,
- podjęcie działań prewencyjnych wobec sprawcy przemocy,
- udzielanie informacji ofiarom o możliwości uzyskania pomocy.

3. Diagnoza zjawiska przemocy w powiecie ryckim

Diagnoza zjawiska przemocy domowej na terenie powiatu ryckiego jest oparta o dane za lata 2022-2024 uzyskane od instytucji zajmujących się problemem przemocy domowej, tj. Zespołów Interdyscyplinarnych z terenu powiatu ryckiego, Komendy Powiatowej Policji w Rykach oraz Sądu Rejonowego w Rykach. Analizując dane od Zespołów Interdyscyplinarnych funkcjonujących w powiecie ryckim można stwierdzić, że skala ujawniania zjawiska przemocy domowej nie wykazuje tendencji wzrostowych ani malejących.

Zespoły Interdyscyplinarne funkcjonujące w powiecie ryckim w latach 2022-2024:

- prowadziły 381 procedur „Niebieskiej Karty”
- przekazały do Sądu Rejonowego w Rykach 19 wniosków i zawiadomień dotyczących przemocy
- przekazały do Prokuratury Rejonowej w Rykach 17 wniosków i zawiadomień dotyczących przemocy

Z danych otrzymanych z Sądu Rejonowego w Rykach wynika, że do II Wydziału Karnego w latach 2022- 2024 wpłynęło 145 spraw o czyn z art. 207 § 1 k.k., tj. znęcanie się nad osobą najbliższą lub inną pozostającą w stałym lub przemijającym stosunku zależności od sprawcy.

W powiecie ryckim w 2023 roku zrealizowany został program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową. Program rozpoczęło 10 sprawców przemocy

domowej, a ukończyło 8 sprawców. Wszystkie osoby stosujące przemoc, które zgłaszają się do tut. Centrum są objęte pomocą specjalistów.

Przedstawione dane obrazują oblicze przemocy w powiecie ryckim na podstawie danych odnotowanych przez instytucje, które tym problemem zajmują się, ale należy zwrócić uwagę, że w powiecie ryckim faktyczną skalę zjawiska przemocy nadal trudno jest rozpoznać, ponieważ nie wszystkie osoby doświadczające trudności w życiu domowym są skłonne szukać pomocy instytucjonalnej.

4. Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony
<ul style="list-style-type: none"> • Funkcjonowanie lokalnych Zespołów Interdyscyplinarnych w każdej gminie powiatu, • Dobrze przygotowana i stale podnosząca umiejętności kadra specjalistyczna pracująca z osobami doświadczającymi przemocy domowej, • Dobra współpraca ze służbami, instytucjami i organizacjami zajmującymi się przeciwdziałaniem przemocy domowej, • Udzielanie przez PCPR w Rykach pomocy psychologicznej i socjalnej osobom doświadczającym przemocy domowej, • Opracowany Program korekcyjno - edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową, • Udzielanie przez PCPR w Rykach pomocy psychologicznej i socjalnej. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zjawisko przemocy zakorzenione w obyczajowości, podtrzymywane przez mity i stereotypy, • Niski poziom wiedzy na temat zjawiska przemocy powoduje, że jest ono nierozpoznawalne również przez osoby doświadczające przemocy, • Niewystarczająca pomoc specjalistyczna dla osób doświadczających przemocy i osób stosujących przemoc domową zamieszkujących w małych miejscowościach i we wsiach, • Niewystarczające zabezpieczenie finansowe działań związanych z przemocą,
Szanse	Zagrożenia
<ul style="list-style-type: none"> • Możliwość pozyskiwania dodatkowych środków finansowych, m.in. z dotacji celowych, ze środków unijnych, programów rządowych • Wzrost świadomości społecznej na temat przemocy, • Rozszerzenie i pogłębienie współpracy instytucji działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej, • Superwizje dla osób pracujących z osobami doświadczającymi przemocy i z osobami stosującymi przemoc. 	<ul style="list-style-type: none"> • Wszelkiego rodzaju stereotypy i mity społeczne, które powodują ukrywanie zjawiska przemocy oraz opór przed poszukiwaniem pomocy i brak chęci do współpracy, • Bezradność rodzin w sprawach opiekuńczo- wychowawczych oraz w rozwiązywaniu własnych problemów, • Poczucie bezkarności u osób stosujących przemoc domową, • Długotrwałe procedury prawne.

5. Cele programu

Diagnoza problemu przemocy domowej w powiecie ryckim jest podstawą do formułowania celów programu: głównego i celów operacyjnych.

Cel główny realizowany będzie za pomocą celów operacyjnych oraz wyznaczonych zadań.

Opracowane cele programu mają przede wszystkim ograniczyć skalę zjawiska przemocy domowej oraz skutków stosowania przemocy.

W realizację celów operacyjnych oraz zadań programu zaangażowane zostaną różne podmioty, instytucje i organizacje, których zadaniem jest przeciwdziałanie przemocy domowej.

Cel główny: Ograniczenie zjawiska przemocy domowej oraz skutków stosowania przemocy w powiecie ryckim.

Cel ten zostanie osiągnięty poprzez realizację celów szczegółowych:

Cel 1: Zapobieganie występowania przemocy domowej poprzez podnoszenie świadomości społecznej oraz ograniczenie zaburzeń życia społecznego związanego z występowaniem pomocy		
Zadanie nr 1: Edukacja dzieci i młodzieży w zakresie radzenia sobie ze stresem i agresją własną oraz ze strony rówieśników		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
<ul style="list-style-type: none"> - prowadzenie zajęć wychowawczych informacyjno – edukacyjnych - wspieranie różnych form spędzania wolnego czasu, promujących zachowania nieagresywne - opracowanie i realizacja programów szkolnych w zakresie profilaktyki i prewencji przemocy, realizowanych na terenie szkół 	<ul style="list-style-type: none"> - dzieci i młodzież szkolna - mieszkańcy powiatu ryckiego 	<ul style="list-style-type: none"> - Poradnie Psychologiczno – Pedagogiczne, - pedagodzy/psycholodzy szkolni, - Policja, - PCPR w Rykach, - Ośrodki Pomocy Społecznej, - przedstawiciele służby zdrowia
Zadanie nr 2: Promowanie nieagresywnych zachowań w mediach (prasa lokalna, Internet)		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
<ul style="list-style-type: none"> - publikacja informacji dotyczących przemocy na stronach internetowych PCPR , Starostwa Powiatowego w Rykach i mediach społecznościowych - publikacje informacji dotyczących przemocy w prasie lokalnej, - udział mediów lokalnych w spotkaniach, konferencjach dotyczących przeciwdziałania przemocy domowej. 	<ul style="list-style-type: none"> - przedstawiciele mediów, - przedstawiciele władz samorządowych - społeczeństwo lokalne 	<ul style="list-style-type: none"> - Poradnie Psychologiczno – Pedagogiczne, - wychowawcy - pedagodzy/psycholodzy szkolni - Policja - PCPR w Rykach - Ośrodki Pomocy Społecznej - Zespoły Interdyscyplinarne

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba zrealizowanych godzin edukacyjnych.
2. Liczba dzieci objętych zajęciami edukacyjnymi.
3. Liczba osób dorosłych objętych poradnictwem.
4. Liczba rodzin objętych działaniami wspierającymi.
5. Liczba przeprowadzonych spotkań.
6. Liczba publikacji zamieszczonych na stronach internetowych i mediach społecznościowych.
7. Liczba publikacji zamieszczonych w prasie lokalnej.

Cel 2: Ograniczenie skutków przemocy. Zmniejszanie negatywnych następstw dla ofiar i świadków przemocy		
Zadanie nr 1: Pomoc i wsparcie dla osób dotkniętych przemocą, które pozostają w rodzinie i w dotychczasowym miejscu pobytu		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
- poradnictwo rodzinne, prawne, psychologiczne, pedagogiczne, z zakresu pomocy społecznej - interwencja kryzysowa, - grupy wsparcia i samopomocowe dla osób doznających przemocy, - współpraca z ośrodkami pomocy społecznej i innymi instytucjami - wspomaganie działalności instytucji, kościołów i związków wyznaniowych, stowarzyszeń i osób fizycznych realizujących zadania w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy - Informowanie o procedurach Niebieskich Kart	- osoby dotknięte przemocą, świadkowie, ogół społeczeństwa lokalnego	- Poradnie Psychologiczno – Pedagogiczne, - pedagodzy/psycholodzy szkolni - Policja - PCPR w Rykach - Ośrodki Pomocy Społecznej - przedstawiciele służby zdrowia - Zespoły Interdyscyplinarne

Zadanie nr 2: Ochrona przed dalszym krzywdzeniem przez sprawę		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
- odseparowanie sprawcy przemocy od ofiary, - zakaz kontaktowania się z osobą pokrzywdzoną	- osoby stosujące przemoc	- Policja - Sąd - Prokuratura
Zadanie nr 3: Udzielanie pomocy i wsparcia ofiarom przemocy zmuszonym do opuszczenia dotychczasowego miejsca zamieszkania		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
- udzielanie informacji oraz zapewnienie bezpiecznego schronienia, - wystąpienie do Sądu o wgląd w sytuację rodziny, - pomoc socjalna osobom dotkniętym przemocą, - wskazanie korzyści z udziału w grupie wsparcia	- osoby dotknięte przemocą oraz świadkowie	- PCPR w Rykach, - Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu ryckiego, - Policja, - Sąd, - Prokuratura - Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej - Zespoły Interdyscyplinarne

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba osób objętych poradnictwem, pomocą i wsparciem.

Cel 3: Zapobieganie stosowania przemocy domowej		
Zadanie nr 1: Edukacja sprawców przemocy		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
<ul style="list-style-type: none"> - współpraca w zakresie kierowania osób do placówek, zakładów i innych podmiotów, w których sprawcy przemocy poddawani są leczeniu, oddziaływaniom terapeutycznym lub realizującym programy korekcyjno-edukacyjne, - poradnictwo psychologiczne, pedagogiczne, rodzinne i socjalne, - warsztaty korekcyjno-edukacyjne dla sprawców przemocy. (realizacja programu korekcyjno-edukacyjnego stanowiącego załącznik nr 1 do niniejszego programu, - realizacja programów terapeutycznych i psychoedukacja indywidualna dla osób stosujących przemoc domową 	<ul style="list-style-type: none"> - osoby dotknięte przemocą, - sprawcy przemocy 	<ul style="list-style-type: none"> - Policja - PCPR w Rykach - Ośrodki Pomocy Społecznej - przedstawiciele służby zdrowia - Sąd, - Prokuratura - Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej - Zespoły Interdyscyplinarne

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Liczba osób, którym udzielono pomocy.
2. Liczba sprawców skierowanych do programu korekcyjno – edukacyjnego oraz biorących udział programie.
3. Liczba osób korzystających z psychoedukacji indywidualnej dla osób stosujących przemoc domową.

Cel 4: Zwiększanie skuteczności działań osób uprawnionych i zobowiązanych do przeciwdziałania przemocy oraz monitorowanie zjawiska występowania przemocy domowej, jej rozmiarów, skutków społecznych oraz efektów podejmowanych działań		
Zadanie nr 1: Oddziaływania na osoby zajmujące się zawodowo lub społecznie przemocą domową		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
- szkolenie osób zajmujących się zjawiskiem przemocy domowej, - konferencje dotyczące problematyki przemocy domowej, - poradnictwo socjalne, rodzinne, psychologiczne, - działania ograniczające skutki wypalenia zawodowego tych osób	- osoby zajmujące się zawodowo lub społecznie, pośrednio lub bezpośrednio przemocą domową	- Policja - PCPR w Rykach - Ośrodki Pomocy Społecznej - przedstawiciele służby zdrowia - Sąd, - Prokuratura - Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej - Zespoły Interdyscyplinarne
Zadanie nr 2: Uwrażliwienie społeczeństwa na skalę zjawiska i jego negatywne skutki		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
- dyżury interwencyjne, - akcje informacyjne dotyczące skali zjawiska i jego negatywnych skutków	- ogół społeczeństwa powiatu ryckiego	- Policja - PCPR w Rykach - Ośrodki Pomocy Społecznej - przedstawiciele służby zdrowia - Sąd, - Prokuratura - Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej - Zespoły Interdyscyplinarne
Zadanie nr 3: Zbieranie i analiza informacji dotyczących oblicza przemocy na terenie powiatu ryckiego		
Działania	Adresaci	Realizatorzy
badania ankietowe	- ogół społeczeństwa powiatu ryckiego	- Poradnie Psychologiczno – Pedagogiczne, - pedagodzy/psycholodzy szkolni - PCPR w Rykach - przedstawiciele służby zdrowia - Zespoły Interdyscyplinarne

Wskaźniki osiągnięcia celu:

1. Ilość szkoleń podejmujących tematykę przemocy domowej.
2. Ilość osób przeszkolonych z zakresu przeciwdziałania przemocy domowej.
3. Ilość konferencji dotyczących problematyki przemocy.
4. Ilość osób, które otrzymały pomoc według form i zakresu pomocy oraz działania podjęte wobec osób doświadczających przemocy i wobec osób stosujących przemoc domową.

6. Przewidywane efekty realizacji Programu

1. Zmiana postaw społeczeństwa wobec przemocy domowej oraz zwiększenie wiedzy i świadomości związanej ze zjawiskiem przemocy domowej.
2. Wzrost świadomości osób uwikłanych w przemoc co do znajomości zjawiska przemocy oraz możliwości szukania profesjonalnej pomocy.
3. Upowszechnianie wiedzy o instytucjach zajmujących się profesjonalną pomocą osobom uwikłanym w przemoc.
4. Podniesienie jakości świadczonej pomocy przez podmioty realizujące działania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
5. Zwiększenie dostępności do specjalistycznej pomocy dla osób uwikłanych w przemoc.
6. Interdyscyplinarność działań różnych służb udzielających wsparcia w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej.
7. Zwiększenie działań korekcyjno – edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc domową.

7. Realizatorzy

Działania dotyczące przeciwdziałania przemocy domowej i ochrony ofiar przemocy powinny być prowadzone we wszystkich jednostkach na terenie powiatu, które w ramach swoich działań zajmują się ochroną i wsparciem rodziny. Niezbędna jest chęć współpracy między osobami i instytucjami działającymi w tym obszarze. W pracy należy stosować się do zasad:

- Interdyscyplinarności, zgodnie z którą wszelkie działania na rzecz pomocy rodzinie powinny być planowane i wdrażane przez specjalistów o różnych zawodach, będących przedstawicielami różnych instytucji i organizacji. Praca zespołowa i dobra współpraca ma kluczowe znaczenie.
- Kompleksowości, dlatego, że przemoc domową jest zjawiskiem złożonym i wieloaspektowym.

Realizatorami Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej są:

1. Starostwo Powiatowe w Rykach.
2. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach.

3. Ośrodki Pomocy Społecznej z terenu powiatu ryckiego.
4. Zespoły Interdyscyplinarne z terenu powiatu ryckiego.
5. Policja.
6. Sąd Rejonowy w Rykach
7. Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej
8. Prokuratura
9. Placówki oświatowe.
10. Organizacje pozarządowe i stowarzyszenia działające na rzecz rodziny.
11. Zakłady opieki zdrowotnej
12. Inne podmioty działające na rzecz osób doświadczających przemocy lub stosujących przemoc.

Koordynatorem Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Ryckim na lata 2025-2030 jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach.

8. Czas realizacji działań zawartych w Powiatowym Programie Przeciwdziałania Przemocy Domowej i Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej

Przyjmuje się, że Powiatowy Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej będzie realizowany w latach 2025 – 2030.

9. Źródła finansowania Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej

1. Środki Powiatu Ryckiego:
 - z budżetu państwa,
 - ze środków własnych powiatu.
2. Środki z dotacji celowych.
3. Z funduszy Unii Europejskiej.
4. Środki pozabudżetowe pozyskiwane z innych źródeł.

10. Monitoring

Monitoring programu będzie polegał na corocznej analizie danych zawartych we wskaźnikach dotyczących realizowanych w Programie zadań. Dane będą zbierane od podmiotów realizujących poszczególne zadania przez koordynatora Programu, tj. Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach i zawarte w corocznych sprawozdaniach z działalności Centrum przedkładanych Radzie Powiatu Ryckiego.

11. Załącznik nr 1 do Powiatowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej w Powiecie Ryckim na lata 2025 – 2030

Jak sobie radzić z gniewem

Program korekcyjno - edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową

„Najłatwiej i najpiękniej nie gnębić drugich,
ale samemu nad sobą pracować,
żeby być możliwie jak najlepszym”
Sokrates

Spis treści:

Wstęp	43
1. Założenia ogólne i unormowania prawne.....	44
2. Cele, zawartość programu, zakładane rezultaty	48
2.1. Cele programu	48
2.2. Zawartość programu	48
2.3. Zakładane rezultaty.....	50
3. Realizacja programu	50
3.1. Czas realizacji programu	50
3.2. Sposób realizacji programu	50
3.2.1. Program w formie grupowej.....	50
3.2.2. Program w formie indywidualnej.....	51
3.3. Adresaci programu	51
3.4. Etapy pracy z uczestnikami programu.....	52
3.5. Realizator programu	56
3.6. Zadania związane z realizacją programu.....	56
3.7. Miejsce realizacji programu	56
3.8. Partnerzy programu	56
4. Źródła finansowania programu	57
5. Monitoring i ewaluacja.....	57
6. Zagrożenia realizacji programu	58

Wstęp

Przemoc – to intencjonalne działanie lub zaniechanie jednej osoby wobec drugiej, które wykorzystując przewagę sił narusza prawa i dobra osobiste jednostki, powodując cierpienie i szkody. Jest to intencjonalne działanie lub zaniechania działania. Jedna osoba ma wyraźną przewagę nad drugą.

Przemoc domowa to przemoc w stosunku do osób bliskich. Najczęściej jest kierowana do osób zależnych i powszechnie rozumiana jako zespół zachowań atakujących, nadzorujących i kontrolujących o charakterze fizycznym i emocjonalnym, których celem jest zniewolenie drugiej osoby, wyeliminowanie jej suwerenności, podporządkowanie jej myśli i działań potrzebom i żądaniom sprawcy.

Teoretycy i praktycy, zajmujący się badaniem i leczeniem przemocy, definiując przemoc, uwzględniają na ogół trzy zasadnicze kryteria: rodzaj zachowania sprawcy, jego intencje i skutki przemocy u ofiary.

Definicja prawna zjawiska przemocy domowej została zawarta w art. 2 ust.1 ustawy z dnia 29 listopada 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1673), która stanowi, że jest to „*jednorazowe albo powtarzające się umyślne działanie lub zaniechanie, wykorzystujące przewagę fizyczną, psychiczną lub ekonomiczną, naruszające prawa lub dobra osobiste osoby doznającej przemocy domowej...*”.

1. Założenia ogólne i unormowania prawne

Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej oprócz zdefiniowania pojęcia przemocy domowej nakłada na organy administracji rządowej i jednostki samorządu terytorialnego zadania w zakresie przeciwdziałania przemocy domowej, określając zakres pomocy udzielanej osobom doznającym przemocy oraz zadania w zakresie oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową.

Większość podmiotów powołanych do pracy na rzecz osób uwikłanych w przemoc najczęściej zajmuje się niesieniem pomocy osobom doznającym przemocy domowej lub świadkom takiej przemocy. Mało powszechne jest podejmowanie pracy z osobą stosującą przemoc. Kontakt ze sprawcą przemocy często ogranicza się do wizyt dzielnicowego lub do rozmowy przedstawicieli Zespołu Interdyscyplinarnego z osobą stosującą przemoc. Możliwość skorzystania przez sprawcę z pomocy psychologicznej, terapeutycznej lub udziału w programie korekcyjno – edukacyjnym nie jest powszechna.

Tymczasem powstrzymanie i zapobieganie zjawisku przemocy domowej wymaga skupienia uwagi na osobach doświadczających przemocy i na osobach stosujących przemoc. Podejmowanie pracy z osobami stosującymi przemoc jest zadaniem trudnym, wymagającym od osób niosących tą formę pomocy nie tylko wiedzy i umiejętności, ale także predyspozycji i osobistej gotowości do działania.

Jako społeczeństwo jesteśmy gotowi potępiać sprawców. Naganność ich postępowania bardziej skłania do karania, niż rozważania, dlaczego to robią i pomocy im w nabywaniu umiejętności radzenia sobie z agresją, emocjami i rozwiązywaniem konfliktów.

Program korekcyjno – edukacyjny jest formą oddziaływania na sprawców w celu nauczenia ich samokontroli, kształtowania u nich postawy partnerstwa i szacunku wobec bliskich oraz odpowiedzialności za popełnione czyny przemocowe.

W wielu przypadkach, stosowanie przemocy wobec bliskich związane jest z nietrzeźwością sprawców oraz wpływem substancji psychoaktywnych. Alkohol osłabia racjonalną kontrolę nad zachowaniem, ale nie powinien być obarczony bezpośrednią odpowiedzialnością za występowanie przemocy domowej. Odpowiedzialność za stosowanie przemocy zawsze leży po stronie osoby, która ją stosuje. Osoba pod wpływem substancji psychoaktywnych ma osłabioną racjonalną kontrolę nad zachowaniem i większą gotowość do reagowania złością. Osoby stosujące przemoc z reguły nie podejmują próby kontrolowania zachowań agresywnych, a odpowiedzialność za ich występowanie

przerzucają na ofiary. Starają się znajdować uzasadnienie i usprawiedliwienie dla aktów przemocy.

Praca z całą rodziną daje szansę naniesienia skutecznej pomocy. Potrzebne są działania wzmacniające skuteczność ochrony ofiar przed sprawcami przemocy oraz działania powstrzymujące sprawców i prowadzące do zakończenia przemocy domowej.

Temu ma służyć program skierowany do osób stosujących przemoc domową. Należy podkreślać, że pełni on rolę pomocniczą względem interwencji karno – administracyjnej, która spełnia podstawową rolę w całości oddziaływań na osoby dopuszczające się przemocy względem najbliższych.

**Podmiotem, który zapobiega skutkom przemocy domowej na terenie Powiatu Ryckiego jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach,
ul. Wyczółkowskiego 10a.**

Instytucja realizuje zadania określone w art. 6 ust 3 pkt 1 oraz ust. 4 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1673). Powyższa ustawa stanowi, że zadaniem własnym powiatu jest opracowanie i realizacja powiatowego programu przeciwdziałania przemocy domowej, natomiast zadaniem powiatu z zakresu administracji rządowej jest tworzenie i prowadzenie specjalistycznych ośrodków wsparcia dla osób doznających przemocy domowej oraz opracowywanie i realizacja programów korekcyjno- edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową, opracowanie i realizacja programów psychologiczno – terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową i wydawanie zaświadczeń o zgłoszeniu się osoby stosującej przemoc domową do uczestnictwa w programach oraz o ich ukończeniu.

Powiatowy program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową na lata 2025 – 2030 został opracowany w celu zwiększenia skuteczności działań mających na celu minimalizowanie skutków zjawiska przemocy domowej. Program został opracowany przez pracowników Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach w oparciu o dotychczasowy stan wiedzy dotyczący zjawiska przemocy domowej na terenie powiatu ryckiego. Program przyjmuje wyłącznie możliwość realizacji w warunkach wolnościowych.

Sposób realizacji Programu będzie odejmował dwie formy – forma spotkań grupowych lub spotkań indywidualnych (uzależnione to będzie od liczby uczestników)

1. Spotkania grupowe

Program zakłada przeprowadzenie konsultacji indywidualnych kwalifikujących do udziału w programie, będą to trzy sesje indywidualne i trzynastcie sesji grupowych po cztery godziny każda. Celem spotkań grupowych jest przekazanie treści edukacyjnych połączonych z ćwiczeniami praktycznymi. Spotkania będą odbywać się raz w tygodniu. Zajęcia grupowe odbywać się będą w składzie do 15 osób. Cały program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową będzie trwał 60 godzin. Przyjmuje się, że uczestnik ukończył program w całości po zaliczeniu łącznie co najmniej 52 godzin zajęć. Program przewiduje możliwość konsultacji indywidualnych dla uczestników.

W toku indywidualnych rozmów kwalifikujących do udziału w programie określa się motywację osób do wzięcia udziału w zajęciach. Bada się stopień krytycyzmu wobec własnych zachowań, historię stosowania agresji, jej nasilenie, przejawy, ewentualny związek stosowanej agresji z nadużywaniem substancji psychoaktywnych. Szacuje się skutki tejże agresji, dotychczas podejmowane próby radzenia sobie z zachowaniami agresywnymi i skuteczność tych prób. Dokładnie omawia się też warunki wzięcia udziału w programie i sporządza się pisemny kontrakt na udział w programie.

2. Spotkania indywidualne

Podczas indywidualnych spotkań ze specjalistą przewidujemy 20 godzin zajęć. Spotkania odbywają się co najmniej raz w tygodniu. Ustalanie harmonogramu spotkań odbywa się po uprzednim spotkaniu z osobą, ustaleniu motywacji do udziału w indywidualnych spotkaniach oraz jej sytuacji życiowej, rodzinnej, prawnej. Następuje diagnoza stosowania przemocy. Kolejnym krokiem jest podpisanie kontraktu, w którym uczestnik zobowiązuje się do przestrzegania ustalonych zasad. Każda osoba będzie zapoznawana z celami planowanych oddziaływań, tematami, częstotliwością i miejsca spotkań.

Aby ukończyć program w formie indywidualnej wymagana jest obecność na 16 – stu godzinach.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach program może być prowadzony z wykorzystaniem środków komunikacji elektronicznej umożliwiającej porozumiewanie się na odległość.

Program koreluje – za pośrednictwem Rządowego Programu Przeciwdziałania Przemocy Domowej na lata 2024 – 2030, z innymi programami na rzecz przeciwdziałania patologiom społecznym i programami wsparcia rodziny, jak również uwzględnia przytoczone w Rządowym Programie obowiązujące akty prawne.

Niniejszy program nawiązuje do celów Strategii Powiatu Ryckiego na lata 2021 – 2030, wpisuje się w dążenie do zintegrowanego i efektywnie działającego systemu zapobiegania i rozwiązywania problemów społecznych, występujących wśród mieszkańców powiatu ryckiego. Koresponduje ponadto z celami szczegółowymi Strategii, jak ograniczenie zjawiska przemocy domowej, wspieranie osób w kryzysie i wspieranie rodzin dysfunkcyjnych.

Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową jest programem psychoedukacyjnym, którego celem jest zmiana zachowań typu przemocowego na rzecz postawy partnerstwa i poszanowania wobec domowników. Niniejszy program korekcyjno – edukacyjny jest formą oddziaływań, która skupia w sobie pracę z osobami stosującymi przemoc oraz doświadczenia osób prowadzących z uwzględnieniem ich kwalifikacji i umiejętności. Program będzie realizowany przez psychoedukację na temat form przemocy, samoobserwację uczestników, ćwiczenia umiejętności społecznych, trening zachowań konstruktywnych, dyskusję grupową.

Podstawą prawną do opracowania i realizacji programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc w rodzinie stanowi art. 6 ust. 4 pkt 2 *ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu przemocy domowej* (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 1673).

Opracowanie i realizacja programu oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat.

Szczegółowe kierunki prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych oraz kwalifikacje osób je prowadzących określone zostały w Rozporządzeniu Ministra Rodziny i Polityki Społecznej z dnia 20 czerwca 2023 r. w *sprawie programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową* (Dz.U. 2023 poz. 1163).

2. Cele, zawartość programu, zakładane rezultaty

2.1. Cele programu

Jednym z głównych założeń programu jest pomoc osobom stosującym przemoc domową w zaprzestaniu stosowania przemocy poprzez edukację mającą na celu:

- uświadomienie sprawcy czym jest przemoc,
- uzyskanie przez nie świadomości własnych zachowań przemocowych wobec bliskich,
- rozpoznawanie przez nie sygnałów ostrzegawczych zapowiadających zachowania przemocowe,
- opracowanie „*planu bezpieczeństwa*” zapobiegającemu użyciu siły i przemocy,
- nabycie nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów, sporów w rodzinie bez agresji.
- naukę umiejętności partnerskiego układania stosunków w rodzinie, uczenie się korzystania z pomocy innych,
- naukę konstruktywnego wyrażania uczuć.

Cel podstawowy ukierunkowany jest na rozpoznanie, zmianę zachowań i postaw osób stosujących przemoc domową. W efekcie będzie to skutkowało zapewnieniem bezpieczeństwa osobom krzywdzonym.

Program nie stanowi formy osobistej psychoterapii osoby stosującej przemoc, a jedynie koryguje jego niepożądane, szkodliwe zachowanie i postawy. Nie rezygnujemy z udzielania pomocy psychologicznej dla osób stosujących przemoc, która stanowi uzupełnienie oferty uczestnictwa w tym programie.

2.2. Zawartość programu

Zasadnicza część programu stanowi:

- a) edukacja – program powinien dostarczać informacji na temat dynamiki powstawania przemocy oraz wyjaśniać procesy socjalizacyjne sprzyjające powstawaniu wzorców zachowań przemocowych;
- b) rozpoznawanie i zmiana systemu przekonań i postaw osobistych – program powinien tworzyć okazje do badania osobistego systemu przekonań, postaw i nastawień

emocjonalnych osoby stosującej przemoc, które inicjują i wzmacniają stosowanie przez nich przemocy. Należy promować wartości i postawy alternatywne wobec postaw przemocowych.

- c) praca nad zmianami behawioralno – poznawczymi – umożliwiającą ćwiczenie i przyswajanie nowych konstruktywnych sposobów myślenia i reagowania, opartych na szacunku i życzliwości wobec partnera.

Podstawowe treści edukacyjne (bloki tematyczne):

- nieużywanie przemocy,
- niezastraszanie,
- szacunek,
- zaufanie i wsparcie,
- szczerłość i odpowiedzialność,
- szacunek seksualny,
- partnerstwo,
- negocjacje i sprawiedliwość.

Zawartość merytoryczna programu skoncentrowana jest na osiągnięciu celu podstawowego i zawiera elementy, które dostarczają wiedzy, tworzą okazje do poznania siebie oraz pozwalają na zmianę form myślenia i reagowania.

Najważniejszymi z tych elementów są:

- 1) Rozpoznanie diagnostyczne – uzyskanie i opracowanie informacji o funkcjonowaniu każdego z uczestników, ich sytuacji życiowej oraz specyfice przemocy, której byli sprawcami.
- 2) Edukacja – dobór treści edukacyjnych uwzględniających cele programu oraz status uczestników, która obejmuje:
 - społeczno – kulturowe źródła i okoliczności przemocy domowej(mity i stereotypy),
 - definicje przemocy, jej rodzaje, formy i dynamikę,
 - problemy władzy i kontroli w relacjach międzyludzkich,
 - planowanie i rozwijanie samokontroli,
 - rolę życia uczuciowego w funkcjonowaniu człowieka,
 - komunikację interpersonalną,

- promocję pozytywnych standardów i wartości,
 - zaburzenia życia rodzinnego spowodowane uzależnieniami,
 - wpływ przemocy domowej na zachowanie i psychikę dzieci,
 - wychowywanie bez przemocy.
- 3) Ćwiczenia praktyczne – dostarczające korekcyjnych doświadczeń osobistych, zmieniających zachowania i postawy oraz rozwijające umiejętności samokontroli i konstruowania współżycia.

2.3. Zakładane rezultaty

Działania diagnostyczne, edukacyjne i ćwiczenia mają przyczynić się do:

- uświadomienia uczestnikom programu czym jest przemoc,
- uzyskania przez nich świadomości własnych zachowań przemocowych wobec bliskich,
- nabycie nowych umiejętności służących rozwiązywaniu konfliktów i sporów w rodzinie bez używania agresji,
- nabycie konstruktywnego wyrażania uczuć,
- nabycie umiejętności partnerskiego współdziałania w rodzinie oraz korzystania z pomocy innych.

3. Realizacja programu

3.1. Czas realizacji programu

Program korekcyjno – edukacyjny na terenie powiatu ryckiego prowadzony będzie w latach 2025 – 2030 w warunkach wolnościowych.

3.2. Sposób realizacji programu

3.2.1. Program w formie grupowej

Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową w formie dostosowanej do warunków wolnościowych w jednym cyklu zakłada przeprowadzenie konsultacji indywidualnych kwalifikujących do udziału w programie oraz 52 godziny zajęć

grupowych podzielonych na 13 spotkań po 4 godziny. W trakcie zajęć tj. do trzeciego spotkania do grupy mogą dołączyć kolejni uczestnicy. W przypadku absencji powyżej 2 zajęć grupowych osoba nie otrzyma zaświadczenia o ukończeniu programu.

Program korekcyjno – edukacyjny będzie prowadzony przez dwóch trenerów. Ze względu na duży poziom zaprzeczania i manipulacji ze strony uczestników, konieczne jest prowadzenie zajęć przez dwie, ściśle współpracujące ze sobą osoby. Praca w duecie: kobieta i mężczyzna, jest korzystna z uwagi na fakt, iż relacja pomiędzy prowadzącymi staje się dla uczestników modelowym przykładem komunikacji partnerskiej. Obecność kobiety podczas pracy korekcyjnej staje się dodatkowym czynnikiem konfrontującym, ważnym w procesie zmiany zachowania. Program przewiduje możliwość korzystania z konsultacji indywidualnych dla uczestników w czasie realizacji programu.

3.2.2. Program w formie indywidualnej

Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową prowadzony w formie spotkań indywidualnych zakłada przeprowadzenie konsultacji kwalifikujących do udziału w programie. Przeprowadzony zostanie przez jednego specjalistę i będzie wynosił 20 godzin, aby ukończyć program w tej formie wymagana jest obecność na 16 – stu godzinach – co uprawnia do wydania zaświadczenia o ukończeniu programu.

3.3. Adresaci programu

Adresatami niniejszego programu są pełnoletnie osoby z Powiatu Ryckiego stosujące przemoc wobec swoich partnerów i członków rodziny, dlatego zasadniczym warunkiem przyjęcia do programu jest uznanie przez nich stosowania przemocy we własnej rodzinie.

1. Uczestnikami programu mogą być:
 - osoby samodzielnie zgłaszające się,
 - osoby kierowane przez Sąd lub Kuratorów Sądowych, skazane za przestępstwo przeciwko rodzinie i opiece ze stwierdzeniem sprawstwa przemocy, korzystające z warunkowego zawieszenia wykonywania kary pozbawienia wolności i warunkowo przedterminowo zwolnieni z odbycia reszty kary,
 - osoby kierowane przez organy ścigania, objęte procedurą Niebieskiej Karty,
 - osoby zobowiązane przez inne organy, instytucje i organizacje.
2. Uczestnictwa w programie odmawia się:
 - osobom z poważnymi zaburzeniami emocjonalnymi, zaburzeniami osobowości pogranicznej,

- chorym psychicznie, osobom uzależnionym od narkotyków i alkoholu z wyłączeniem osób, które przeszły podstawowy cykl terapii uzależnień,
- osobom, które nie są sprawcami przemocy domowej.

Odmowa uczestnictwa w programie następuje w czasie wstępnego rozpoznania diagnostycznego, prowadzonego w trakcie nurtu pracy indywidualnej, który jest pierwszym etapem realizacji programu.

3.4. Etapy pracy z uczestnikami programu podczas zajęć grupowych i indywidualnych.

Etap 1:

Podczas sesji indywidualnych uczestnik zostaje zapoznany z celami i przebiegiem programu. Prowadzący zapoznaje się szczegółowo z indywidualną sytuacją uczestnika.

Rozpoznanie indywidualnej sytuacji obejmuje zadania:

- rzeczywiste okoliczności skierowania do programu,
- określenie czy uczestnik programu aktualnie stosuje przemoc,
- motywację kandydata do wzięcia udziału u programie,
- formy i okoliczności przemocowych zachowań oraz stopień krytycyzmu wobec tych zachowań,
- historię zachowań przemocowych,
- aktualną sytuację rodzinną i zawodową,
- cechy osobiste istotne dla pracy korekcyjnej,
- doświadczenia z nadużywaniem alkoholu i narkotyków,
- historia pomocy medycznej i psychoterapeutycznej w zakresie zaburzeń psychicznych,
- kontakty z wymiarem sprawiedliwości.

Uzyskane informacje objęte są zasadą poufności z wyjątkiem informacji wskazujących na popełnienie czynów zabronionych przez prawo.

Etap 2:

Przed przystąpieniem do uczestnictwa w programie uczestnicy podpisują kontrakt określający zasady uczestnictwa w programie.

- Kontrakt zawiera:
 - formalne wymogi systematycznej obecności na zajęciach wraz z przyjęciem zasad udziału w programie,
 - zobowiązanie się do niestosowania przemocy w kontaktach z członkami rodziny i innymi ludźmi,
 - zobowiązanie do niespożywania alkoholu i niezażywania substancji psychotropowych,
 - obowiązek bezpiecznego i zgodnego z zasadami współżycia społecznego zachowania w trakcie uczestnictwa w zajęciach,
 - uznanie osobistej odpowiedzialności za fakt stosowania przemocy domowej.

Ponadto, kontrakt zawiera zgodę na udzielenie informacji partnerce/partnerowi i instytucjom (Sąd, Kurator, inni) oraz informacje o monitorowaniu sytuacji rodzinnej i zachowań uczestnika programu.

- Wobec osób, których uczestnictwo w programie związane jest z decyzją Sądu, Policji lub Prokuratury stosuje się powiadomienie tych organów o:
 - przystąpieniu sprawcy do programu,
 - każdej sytuacji uchylenia się od udziału w programie,
 - zakończenia uczestnictwa w programie.
- Uczestnictwo w programie osób dobrowolnie zgłaszających się jest objęte tajemnicą.

Etap 3:

Uczestnik wypełnia „*Kwestionariusz historii przemocy*”, którego celem jest dokonanie wstępnej diagnozy problemu. Kwestionariusz służy analizie i rozpoznaniu sygnałów czasowych, sytuacyjnych i fizycznych, towarzyszących aktom przemocy. Stanowi wstęp do opracowania indywidualnego „*Planu bezpieczeństwa*”, a w dalszej części programu jest wykorzystywany do analizy cykliczności przemocy i poznania dynamiki własnych zachowań przemocowych. Istotnym etapem pracy jest ukazanie cykliczności przemocy, gdyż sprawca traktuje przemoc jako odosobnione akty agresji, nie zauważa

ciągłości i zależności pomiędzy nimi. Zrozumienie tego mechanizmu pozwala na skuteczniejsze zapobieganie nawrotom ataków. Realizując „Plan bezpieczeństwa” zadaniem uczestników jest rozpoznanie, jakie sytuacje są dla nich potencjalnymi wyzwalaczami agresji, które sygnały płynące z ciała informują o nadchodzącym ataku. W oparciu o tę wiedzę stworzenie planu działania alternatywnego dla zastosowania przemocy, rodzaju „instrukcji”: jak postępować, aby zminimalizować ryzyko wystąpienia agresji. Jednym z elementów programu jest nauka umiejętności stosowania tzw. „przerwy na ochłonięcie”. Celem wzięcia przerwy jest rozładowanie napięcia, które gromadzi się w czasie trwania konfliktu tak, żeby można było nadal prowadzić rozmowę w sposób nie raniący (fizycznie i słownie) drugiej osoby zaangażowanej w konflikt. Nabycie umiejętności stosowania przerwy ułatwia zapobieżenie aktom przemocy, dlatego będzie ono wprowadzone w początkowym etapie programu.

Etap 4:

Przekazanie wiedzy na temat, czym jest przemoc, jakie są jej rodzaje, formy i dynamika. Grupa w toku dyskusji tworzy definicję przemocy, do której odwoływać się będzie w trakcie dalszej pracy. Przemoc rozumiana jest jako działanie intencjonalne, a jej dokonanie jako akt świadomego wyboru.

Etap 5:

Koncentracja na ujawnieniu negatywnych norm i wzorców kulturowych wykorzystywanych do wspierania postaw dominacji, władzy i kontroli sprawcy nad ofiarą. Analizie podlega także rola stereotypów na temat tożsamości mężczyzny, ról „męskich” i „kobięcych”.

Przyswajanie wiedzy odbywa się w sposób aktywizujący uczestników (m.in. poprzez prowadzenie dyskusji oraz odwoływanie się do indywidualnych doświadczeń). W trakcie programu przyjmuje się założenie, iż to sprawca jest odpowiedzialny za czyny, których dokonuje i musi tą odpowiedzialność zaakceptować, nie jest jednak odpowiedzialny za normy, które zostały mu wpojone.

Etap 6:

Analizie podlegają następujące zagadnienia:

- przemoc fizyczna – zaprzestanie jej stosowania,
- zastraszanie – zachowania nie zastraszające,
- poniżanie – zachowania nacechowane szacunkiem,
- izolowanie – wsparcie i zaufanie,
- minimalizowanie, zaprzeczanie, obwinianie jako taktyka kontroli – szczerłość i odpowiedzialności,
- przemoc seksualna – poszanowanie seksualności,
- przemoc ekonomiczna – partnerstwo w związku.

Etap 7:

Nauka rozpoznawania i nazywania uczuć oraz stanów emocjonalnych, oddzielenie złości jako naturalnej emocji od jej form zniekształconych typu sarkazm, mściwość, karanie.

Etap 8:

Sesje końcowe poświęcone są nauce nowych, konstruktywnych zachowań będących alternatywą dla zachowań przemocowych. Służą temu wykłady oraz ćwiczenia poświęcone zachowaniom asertywnym, nowym sposobom rozwiązywania problemów, oraz nauce umiejętności prawidłowej komunikacji. Uczestnicy przechodzą trening aktywnego słuchania, poznają podstawowe zasady negocjacji i zasady właściwego rozwiązywania sporów. Ważnym elementem na tym etapie pracy jest wskazanie klientom możliwości korzystania ze wsparcia społecznego w celu zapobieżenia ich izolacji i wykluczenia.

Opis powyższy jest przykładowym schematem działań realizowanych w ramach programu.

W sytuacji, jeżeli zaistnieje taka potrzeba dopuszcza się wprowadzenie modyfikacji dostosowujących program do potrzeb i możliwości uczestników.

3.5. Realizator programu

Realizatorem programu korekcyjno – edukacyjnego dla osób stosujących przemoc domową na terenie powiatu ryckiego jest samorząd powiatu ryckiego, w imieniu, którego działa Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie – faktyczny realizator niniejszego programu.

3.6. Zadania związane z realizacją programu

Zadania związane z realizacją programu obejmują:

- rekrutację uczestników programu,
- obsługę finansową programu,
- monitoring i ewaluacja programu,
- pozyskiwanie partnerów w realizacji programu i współpracę z nimi,
- bieżący nadzór nad realizacją programu zgodnie z założonymi celami i działaniami nakierowanymi na osiągnięcie zakładanych rezultatów,

3.7. Miejsce realizacji programu

Program będzie realizowany na terenie powiatu ryckiego. Z uwagi na obowiązujące standardy, oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych nie prowadzi się w miejscach, w których udzielana jest pomoc i wsparcie osobom doświadczającym przemocy domowej. Przewiduje się korzystanie z pomieszczeń użyczonych lub wynajętych sal z przeznaczeniem na nabór uczestników, indywidualne zajęcia diagnostyczne prowadzone w ramach programu oraz zajęcia grupowe. Obsługa administracyjno – finansowa programu prowadzona będzie przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach.

3.8. Partnerzy programu

W skutecznym osiągnięciu założonych celów i rezultatów przewidywana jest współpraca z następującymi instytucjami i organizacjami:

- Sąd Rejonowy w Rykach i inne Sądy, Kuratorzy Sądowi,

- Prokuratura,
- Policja,
- Ośrodki Pomocy Społecznej,
- Gminne Komisje ds. Rozwiązywania Problemów Alkoholowych,
- Zespoły Interdyscyplinarne,
- Kościoły i organizacje kościelne,
- Stowarzyszenia działające na terenie powiatu ryckiego, których celem działania jest praca w zakresie pomocy osobom doświadczającym przemocy i realizacja oddziaływań wobec osób stosujących przemoc domową,
- Rodziny uczestników programu.

4. Źródła finansowania programu

Opracowanie i realizacja programów korekcyjno – edukacyjnych dla osób stosujących przemoc domową należy do zadań z zakresu administracji rządowej realizowanych przez powiat. Środki na realizację i obsługę tego zadania zapewnia budżet państwa. W związku z tym, planowanie wydatków w ramach programu następuje na poziomie powiatu corocznie, zaś rozliczenie dotacji następuje po zakończeniu roku budżetowego. Realizacja programu uzależniona jest od wysokości środków przekazanych samorządowi powiatowemu na ten cel.

5. Monitoring i ewaluacja

Przebieg i efekty oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych wobec osób stosujących przemoc domową powinny być objęte działaniami monitorującymi i ewaluacyjnymi prowadzonymi przez powiat lub podmioty, którym powiat zlecił realizację prowadzenia oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych. Wyniki tych działań powinny zostać wykorzystane w pracach nad doskonaleniem i upowszechnianiem dalszych metod oddziaływań korekcyjno – edukacyjnych.

W miarę możliwości instytucje i organizacje realizujące programy oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych powinny monitorować zachowanie sprawców, zarówno w trakcie realizacji programu jak i w okresie do 3 lat po jego zakończeniu.

Monitorowanie sytuacji rodzin osób stosujących przemoc domową następuje poprzez informacje uzyskane z Ośrodków Pomocy Społecznej, od Kuratorów i dzielnicowych, bądź bezpośrednio od rodzin.

Dobłą praktyką będzie również przeprowadzenie badania ankietowego wśród uczestników zakwalifikowanych do programu, dotyczącego postaw wobec przemocy, przed rozpoczęciem programu oraz po zakończeniu działań korekcyjno – edukacyjnych.

Realizacja programu jest ściśle związana z działaniami monitorująco - kontrolnymi, które stanowią część nadzoru nad jego realizacją. Celem monitoringu jest sprawdzenie czy zaplanowane działania w końcowym efekcie są użyteczne dla odbiorców i współodbiorców, którymi w tym przypadku są rodziny osób stosujących przemoc.

Do skuteczności działań programowych niezbędna jest współpraca z partnerami programu, szczególnie tymi, którzy realizują programy przeciwdziałania przemocy i ochrony ofiar przemocy domowej.

Program podlega ewaluacji, w celu sprawdzenia jego zasadności i efektywności. W związku z powyższym należy jasno określić konkretne rezultaty programu (w tym poszczególnych działań). Ewaluacja umożliwi pomiar skuteczności prowadzonych oddziaływań wobec uczestników zajęć.

W konkretnym programie warto zbadać m.in.:

- uczestnictwo w programie (liczbę osób zgłoszonych, a liczba osób, które zakończyły program – spełniające kryteria jego ukończenia tj. np.: zatrzymały przemoc, nabyły lub rozwinęły swoje umiejętności),
- stopień zmiany zachowań i postaw uczestników zajęć,
- ocena i jakość zajęć realizowanych w programie (satysfakcja uczestników np. ocena korzyści uczestnictwa w programie, proponowanych treści, sposobu prowadzenia zajęć).

Wnioski z monitoringu realizacji programu będą służyły do ewaluacji programu oraz ewentualnego zaplanowania innej oferty pomocowej dla osób stosujących przemoc domową.

6. Zagrożenia realizacji programu

Program korekcyjno – edukacyjny dla osób stosujących przemoc domową realizowany przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Rykach, to ułożony

w określonym czasie ciąg działań skierowanych do wybranej grupy odbiorców, wymagający zaangażowania zasobów ludzkich, rzeczowych i finansowych. Realizacja założeń programowych wiąże się nierozdzielnie z ryzykiem wystąpienia zjawisk czy działań, które mogą mieć negatywne skutki dla przebiegu całego programu lub jego poszczególnych części. Największym zagrożeniem dla programu może być brak dostatecznego zainteresowania adresatów uczestnictwem w jego działaniach. Ważnym ogniwem powodzenia w realizacji programu jest dobra współpraca z instytucjami i organizacjami pełniącymi funkcję partnerów programu.